

ΙΩΑΝΝΗΣ Π. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ

ΟΙ ΚΥΠΡΙΟΙ ΠΡΟΓΡΑΦΕΝΤΕΣ ΤΟ 1821 ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΑΓΝΩΣΤΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΠΗΓΗ*

Το 1860 ο Ιωάννης Φιλήμων έγραφε ότι «... ό μουτεσελήμης τής νήσου Κιουτσούκ Μεχεμέτ... άναγγείλας δέ τή πύλη τόν έν ήσυχία άφοπλισμόν τών Χριστιανών. υπέβαλε συγχρόνως και κατάλογον όνομαστικόν έκ τετρακοσίων όγδοήκοντα έξ προσώπων. περιλαμβάνοντα τόν άρχιεπίσκοπον Κύπρου. τούς τρεις μητροπολίτας, τούς ήγουμένους και προηγουμένους όλων τών μονών. τούς έπισήμους τών κληρικών και όλους τούς προεστώτας και προκρίτους τών έπαρχιών τής νήσου...»¹. Το απόσπασμα αυτό του Ι. Φιλήμονα παγιώθηκε στην κυπριακή βιβλιογραφία. Έκτοτε ο αριθμός των προγραφέντων (486) θεωρείται αξίωμα. το οποίο η ιστοριογραφία συνεχώς επιχειρεί να αποδείξει. χωρίς επιτυχία μέχρι τώρα. Κύριο σημείο αναφοράς όλων των σχετικών εργασιών είναι το έργο του Γ. Κηπιάδη², ο οποίος, ενώ υιοθετεί τον αριθμό 486³, καταγράφει μόνον 68 σφαγιασθέντες και 19 διασωθέντες, εκ των οποίων δεν κατόρθωσε να εντοπίσει τα ονόματα 17 σφαγιασθέντων από την Κυθρέα. Παρόλον που ο Γ. Κηπιάδης δεν παραπέμπει επακριβώς στις πηγές του, σημειώνει γενικώς ότι «εις τήν άθροισιν τών άνεκδότων τούτων είδήσεων από πολλοῦ κατεγείναμεν άναδιφήσαντες έπισταμένως τούς Κώδικας τών Μητροπόλεων. σύγχρονόν τι μικρόν χειρόγραφον Ίωάννου Παπα Παύλου αύτόπτου τών γεγονότων, και μεθ' ύπομονής άνιχνεύσαντες παρά τών γερόντων τά πιθανά»⁴.

* Διευρυμένη μορφή της ανακοίνωσης που έγινε στο Γ' Διεθνές Κυπρολογικό Συνέδριο (Λευκωσία 16-20 Απριλίου 1996).

1. Ίωάννου Φιλήμονος, *Δοκίμιον ιστορικόν περι τής Έλληνικής Έπαναστάσεως*, τ. Γ', Άθήναι 1860, σ. 259.

2. Γεωργίου Ι. Κηπιάδου, *Άπομνημονεύματα τών κατά τό 1821 έν τή νήσω Κύπρω τραγικών σκηνών*, Έν Άλεξανδρεία 1888.

3. Ό.π., σ. 10.

4. Ό.π., σ. 29. Στην υποσημείωση της ίδιας σελίδας ο Γ. Κηπιάδης επεξηγεί ότι «άξιοι

Η εμμονή στον ίδιο αριθμό των προγραφέντων διαπιστώνεται τόσο στα γενικότερα περί Κύπρου έργα, στα οποία απαραίτητως η βιβλιογραφία παραπέμπει¹, όσο και στις ειδικότερες μελέτες². Μοναδική, ίσως, εξαίρεση αποτελούν δύο παλαιότεροι συγγραφείς, ο Σπυρίδων Τρικούπης και ο Φίλιππος Γεωργίου³. Από την άλλη, οι ασχολούμενοι με την Κύπρο Τούρκοι ιστορικοί, τα συγγράμματα των οποίων κατά κανόνα χαρακτηρίζονται από

μνήμης τυγχάνουσι μεταξύ τούτων όλων ὃ τε μακαρίτης Χατζῆ Κυριάκος Πιερίδης. ὅστις κατὰ τὴν πολυστένακτον ἐκείνην ἐποχὴν διετέλει γραμματεὺς τοῦ γραφείου τῆς Δημογεροντίας ἐν τῷ Σεραγίῳ. καὶ ἐπομένως ἡ ζωσα καὶ ἀληθὴς τῶν γεγονότων ἱστορία καθὼ αὐτόπτης τῶν τραγικῶν τούτων σκηνῶν, ἃς μετὰ συγκινήσεως μᾶς ἀφηγεῖτο. πολλάκις πρὸς δὲ καὶ ὁ ἐκ Καραβᾶ σεβαστὸς γέρων Ν. Φυλακτὸς».

1. Βλ., π.χ., Ἀθανασίου Α. Σακελλαρίου, *Τὰ Κυπριακά*, Τόμος Πρῶτος, Ἐν Ἀθήναις 1890, σ. 581. Φίλιου Ζαννέτου, *Ἱστορία τῆς νήσου Κύπρου*, τ. Α΄, Ἐν Λάρνακι 1910, σ. 1151. Ἰωάννου Χάκκεττ-Χαριλάου Ι. Παπαϊωάννου, *Ἱστορία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου*, τ. Α, ἐν Ἀθήναις 1923, σ. 321. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, *Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου ἐπὶ Τουρκοκρατίας (1571-1878)*, Ἀθήνησι 1929, σ. 111, ὅπου ο ἀριθμὸς τῶν προγραφέντων εἶναι 484 καὶ ὄχι 486. George Hill, *A History of Cyprus*, V. IV, Cambridge 1952, σ. 128. Αἰξίζει νὰ σημειώσουμε ὅτι ο ἀριθμὸς 486 ἐπαναλαμβάνεται καὶ στο πρόσφατο τετράτομο βιβλίον τοῦ Ἀντρου Παυλίδη, *Ἱστορία τῆς νήσου Κύπρου*, Τόμος τέταρτος, Λευκωσία 1993, σ. 158.

2. Ενδεικτικὰ βλ. Συμβούλιον Κοινοτικῆς Εὐημερίας Στροβόλου, *Πανηγυρικὸν Λεύκωμα*, Ἐν Λευκωσίᾳ 1929 καὶ Ἐκδόσις Β΄ ἐπιτηξημένη, Στρόβολος 1988, σ. 24. Χαρ. Παπαδοπούλλου, «Ἡ ἐκατόμβη τῆς 9ης Ἰουλίου 1821 (Σκηναὶ τρόμου καὶ φρίκης)», εφ. Ἐλευθερία, ἀριθμ. 1742, 11 Ἰουλίου 1931, σ. 2. Φάνη Μιχαλοπούλου, «Ἀγῶνες καὶ δίκαια τῶν Κυπρίων (Ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1821)», *Νέα Ἐστία* 56/659 (1954) 22. Ἀγγέλου Ν. Παπακώστα, *Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ Εἰκοσιένα*, Ἀθήναι 1955, σ. 7. Ἰωάννου Π. Τσικνοπούλλου, *Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πάφου*, Λευκωσία 1971, σ. 352. Ἀνδρέου Ν. Μιτσίδου, *Ἡ ἐθνικὴ προσφορὰ τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν Τουρκοκρατία (1571-1878)*, Λευκωσία 1971, σ. 26. John Koumoulides, *Cyprus and the War of Greek Independence 1821-1829*, London 1974, σ. 46.

3. Σπυρίδωνος Τρικούπη, *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, Α΄, Λονδίνο 1853, σ. 293, ὅπου, χωρὶς νὰ αναφέρεται ο ἀκριβὴς ἀριθμὸς τῶν προγραφέντων, διαβάζουμε ὅτι «οἱ ἐντόπιοι Τοῦρκοι πρόθυμοι νὰ θεραπεύσωσι τὴν κατὰ τῶν Χριστιανῶν λύσσα τῶν καὶ ν' ἀσφαλίσωσιν ἴσως ὡς ἐνόμιζαν καὶ τὰ συμφέροντά τῶν καὶ τὴν ὑπαρξίν τῶν... συνέταξαν μακρὸν κατάλογον προγραφῆς συμπεριλαμβάνοντες ἀναμφιβόλως καὶ δσοὺς ἕκαστος ἐμίσει ἢ δσων ἐπεθύμει νὰ οἰκοιοποιηθῆ ἐπὶ μικρᾷ τιμῇ τὴν περιουσίαν». Ο Φίλιππος Γεωργίου, *Εἰδήσεις ἱστορικαὶ περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου*, Ἐν Λευκωσίᾳ 1875 (φωτοτ. ἐπανεκτ. 1975), σ. 120, σημ. α, σημειώνει χαρακτηριστικῶς: «Ἐν τῇ ἱστορ. τῆς ἑλλην. ἐπαναστάσεως ὑπὸ Ἰω. Φιλῆμονος, ἐξ ἧς ἠρύσθημεν τὰ πλεῖστα τῶν ἐν Κύπρῳ συμβάντων κατὰ τὸ 1821, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς κρατηθέντων καὶ καρατομηθέντων ὀρίζεται εἰς 470, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς οὗτος, τοῦλάχιστον κατὰ τοὺς ἐπιζῶντας πολίτας τῆς Λευκωσίας, εἶναι ὑπερβολικὸς, προσεγγίζων εἰς τὸ διπλάσιον τοῦ ἀληθοῦς ποσοῦ. Ἐκ δὲ τῶν οἰκογενειῶν τῶν καρατομηθέντων δὲν ἐξηνδραποδίσθησαν εἰμὴ μόνον μία ἢ δύο».

προκαθορισμένες πολιτικές και εθνικιστικές θέσεις, αποφεύγουν να αναφερθούν στο συγκεκριμένο ζήτημα¹, παρά τη δυνατότητα που έχουν να το εξερευνήσουν στα απρόσιτα σ' εμάς πλούσια τουρκικά αρχεία.

Η πεποίθηση για τις προγραφές 486 προσώπων το καλοκαίρι του 1821 ενισχύθηκε, προφανώς, και από τους εγκατεστημένους στην Κύπρο προξένους, οι οποίοι στις εκθέσεις τους καταγράφουν τις παρατεινόμενες σφαγές και την καθ' εκάστην έκδοση νέου καταλόγου προγεγραμμένων². Ωστόσο επιβάλλεται να διευκρινιστεί η ειδοποιός διαφορά μεταξύ των διωγμών, των δολοφονιών και των λεηλασιών και της άνευ διατυπώσεων «επίσημης» προγραφής και θανατικής καταδίκης ορισμένων προσώπων, η εξόντωση των οποίων έδωσε, ως πρόκριμα, το έναυσμα και άνοιξε τον δρόμο στα προαναφερθέντα επακόλουθα, τα οποία υπήρξαν και η κύρια αιτία της διαφυγής από την Κύπρο δεκάδων χιλιάδων ατόμων.

Εμάς θα μας απασχολήσει το ένα μόνον σκέλος του ζητήματος, ο «επίσημος» δηλαδή κατάλογος των προγραφέντων, όπως, άλλωστε και ο τίτ-

1. Ενδεικτικώς βλ. Ahmet Gazioğlu, *The Turks in Cyprus. A Province of the Ottoman Empire (1571-1878)*. London 1990. Είναι το πιο πρόσφατο βιβλίο της τουρκικής ιστοριογραφίας που πραγματεύεται την ιστορία της Κύπρου κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας. Αντιπροσωπεύει την «επιστημονική» φιλοσοφία της ιστοριογραφίας αυτής, η οποία ως εξειδικευμένη παράλληλος και συνέχεια της περί Οθωμανικής αυτοκρατορίας τουρκικής ιστοριογραφίας, προσπαθεί να ωραιοποιήσει και να εξιδανικεύσει την περίοδο της οθωμανικής ιστορίας, καθώς και να τεκμηριώσει με «επιστημονικότητα» «το ιστορικό και εθνικό δικαίωμα» των Τούρκων στις πρώην και νυν τουρκοκρατούμενες και μη περιοχές. Ταυτοχρόνως, όμως, συμπυκνώνει και τη φιλοσοφία της συνεργασίας διαφόρων Ευρωπαίων επιστημόνων με Τούρκους συναδέλφους τους, συνεργασία, η οποία αποβλέπει στην ιστορική δικαίωση όλων των επεκτατικών σχεδίων της Τουρκίας κατά της Κύπρου, τουλάχιστον. Αρκεί, πιστεύουμε, να αντιγράψουμε, χωρίς σχόλια, ένα απόσπασμα του Geoffrey Lewis, Emeritus Professor of Turkish at Oxford University, ο οποίος, προλογίζοντας το προαναφερθέν βιβλίο, μεταξύ άλλων γράφει: «Books on Cyprus abound, but Ahmet Gazioğlu's is unique... and of all the provinces of the Empire, it was Cyprus, by common consent of the population and of foreign observers, that enjoyed the best government...».

2. Ενδεικτικώς βλ. Ν. Γ. Κυριαζή, «'Η κυπριακή τραγωδία του 1821». *Κυπριακά Χρονικά* 7 (1930) 55, 56, όπου ο Γάλλος πρόξενος στις εκθέσεις του της 4ης και 6ης Αυγούστου 1821 ενημέρωνε την κυβέρνησή του, υπογραμμίζοντάς ότι «σφαγή, υπό μορφήν νομιμότητος, από πολλών ημερών παρατεινομένη, έθέρισε τόν αρχιεπίσκοπον τής νήσου, τούς τέσσαρας επισκόπους και όλους τούς όπως δήποτε σημαίνοντας ή κατέχοντας όλίγα γρόσια» ή ότι «ό αρχιεπίσκοπος, οί επίσκοποι πάντες, ό ανώτερος κληρος, μέγας αριθμός ιερέων, οί πρώην υπάλληλοι τής κυβερνήσεως, οί έμποροι, οί γεωργοί, οί προεστοί τών χωρίων και τών πόλεων και πάντες τέλος οί έχοντες πως χρήματα άπεκεφαλίσθησαν, άπηγονίσθησαν, κατεσφάγησαν, ή περιουσία των κατεσχέθη και έσκληρώθη ή οίκογένειά των. Καθ' εκάστην [ο διοικητής της Κύπρου] εκδίδει και νέον κατάλογον προγεγραμμένων, εκ τών οποίων κανείς δέν εκφεύγει».

λος της ανακοίνωσης καθορίζει. Πληροφορίες αρυόμαστε από ένα οθωμανικό δεφτέρι, το οποίο φυλάσσεται στα Αρχεία της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Σόφιας¹. Στο ογκώδες και πυκνογραφημένο αυτό κατάστιχο οι οθωμανικές οικονομικές υπηρεσίες είχαν καταχωρήσει και τα ποσά από τη δήμευση, την πώληση και τη διάθεση των εισπραχθέντων χρημάτων από τις περιουσίες, τα μετρητά, τα ζώα, τα πράγματα και, γενικώς, ολόκληρη την κληρονομιά δολοφονηθέντων ή φυγάδων Κυπρίων, την εις θάνατον κατάδικη των οποίων «επισήμως» είχε αποφασίσει η κεντρική εξουσία της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Τα φύλλα του καταστίχου που αναφέρονται στην Κύπρο αρχίζουν με την εξής επικεφαλίδα: «*Σημειώσεις για τον (αρχιεπίσκοπο και τους μητροπολίτες της Κύπρου, καθώς και τους άλλους ραγιάδες της νήσου Κύπρου)*»². Ακολουθούν το όνομα, η κατά είδος χρηματική αξία, καθώς και το συνολικό ποσό της κληρονομιάς του δολοφονηθέντος ή του φυγάδα. Πάνω από τα προαναφερθέντα στοιχεία, ή στο πλάι, παρατίθενται επεξηγήσεις ως προς τη δήμευση, το ύψος του συγκεντρωθέντος ποσού από την δια δημοπρασίας πώληση της κληρονομιάς ενός εκάστου, καθώς και λεπτομερείς επεξηγήσεις για τον σκοπό και τον τρόπο που δαπανήθηκε το εισπραχθέν ποσό. Εδώ θα μεταφέρουμε τα ονόματα των προγραφέντων, δολοφονηθέντων και φυγάδων, την κατά είδος περιουσία τους και το χρηματικό της άθροισμα σε γρόσια και παράδες, πάντοτε, ως ακολούθως:

Η κληρονομιά³ του εκ των ραγιάδων
της Κύπρου φονευθέντος αντιπροσώπου
της νήσου στην υψηλή πύλη Γιωργάκη Μανσούρα⁴.

1. Narodna Biblioteka «sv. sv. Kiril i Metodij», Orientalski Otdel, *Defter 309*. Αποτελείται από 271 φύλλα, διαστάσεων 0.185x0.532 χιλ. Στην Κύπρο αναφέρονται τα φύλλα 16^v-23^v.

2. Narodna biblioteka «sv. sv. Kiril i Metodij», Orientalski Otdel, *Defter 309*, φ. 16^v (από τώρα *Defter 309*).

3. Με τα δεδομένα του καταστίχου είναι δύσκολο να προσδιορίσουμε το ακριβές ποσόν της κληρονομιάς του Γιωργάκι Μανσούρα, αποκαλούμενου (καρι kethüdası). Για την προκείμενη περίπτωση είχαν εκδοθεί ξεχωριστές διαταγές για να διευθετηθούν το μερίδιο της κληρονομιάς που θα έμενε στα παιδιά του, καθώς και η αποπληρωμή των οφειλών του, που ανέρχονταν στα 49.130 γρόσια. Είχε εκδοθεί, μάλιστα, διαταγή, ούτως ώστε τα έσοδα από την πώληση της περιουσίας του, μετά την εξόφληση των χρεών του, να διατίθενται για στρατιωτικούς σκοπούς. Είχε εκδοθεί, ακόμη, διαταγή, ώστε οι λογαριασμοί του τσιφλικίου του να διακινούνται μέσω του ιεροδικείου.

4. *Defter 309*, φ. 16^v. Στην κυπριακή ιστοριογραφία είναι γνωστός ως Γεώργιος Μανσούρας, παρόλον που ο Π. Δ. Μητρόπουλος, *Κυπριακά Χρονικά* 3 (1925) 52-53, υποστηρίξε ότι το πλήρες του όνομα ήταν Γεώργιος Μανσούρ Δαβίδ.

Η αξία των πωληθέντων υπαρχόντων, κτημάτων και άλλων πραγμάτων του φονευθέντος κακούργου αρχιεπισκόπου (Κυπριανού)¹:

αξία πραγμάτων:	22,429 γρ.	45 παρ.	
αξία ζώων:	14.849½ γρ.		
αξία κτημάτων:	151,553½ γρ.	10 παρ.	
οφειλές:	161,727½ γρ.	19 παρ.	(μαζί με τα)
μετροητά:	66,335 γρ.		
	= 228,062½ γρ.	19 παρ.	
βαμβάκι:	6,795 γρ.		
Σύνολο:	423.730 γρ.	54 παρ.	

Η αξία των πωληθέντων υπαρχόντων και κτημάτων του φονευθέντος κακούργου επισκόπου Πάφου (Χρυσάνθου)²:

αξία πραγμάτων:	2.097 γρ.	18 παρ.
αξία ζώων:	660 γρ.	
αξία κτημάτων:	1.107 γρ.	10 παρ.
Σύνολο:	3.864 γρ.	54 παρ.

Η αξία της πωληθείσης κληρονομιάς του φονευθέντος κακούργου επισκόπου Κιτίου (Μελετίου)³:

αξία πραγμάτων:	3.114 γρ.	6 παρ.

Η περιουσία και άλλα (πράγματα) του φονευθέντος κακούργου επισκόπου Κερύνειας (Λαυρεντίου)⁴:

αξία πραγμάτων:	10,867 γρ.	18 παρ.
αξία ζώων:	8,635 γρ.	
αξία κτημάτων:	21,175 γρ.	10 παρ.
χρέη:	3,935 γρ.	
αξία σπόρου:	400 γρ.	

1. *Defter 309, φ. 16^v*. Για τον εθνομάρτυρα Κυπριανό, καθώς και για τους περισσότερους δολοφονηθέντες και φυγάδες υπάρχει πλούσια βιβλιογραφία, στην οποία δεν θα παραπέμψουμε. αφού σκοπός της εργασίας αυτής είναι η αναζήτηση των ονομάτων των προγραφέντων. Στο κατάστιχο και στη σειρά των θανατωθέντων ο αρχιεπίσκοπος ακολουθεί τον Μανσούρα. Φαίνεται πως αυτή είναι και η σειρά των εκτελέσεων, θέμα, για το οποίο υπάρχουν διάφορες γνώμες στη βιβλιογραφία. Η παρένθεση δε στο κείμενό μας υποδηλώνει τα ονόματα που δεν σημειώνονται στο κατάστιχο.

2. *Defter 309, φ. 16^v*.

3. *Defter 309, φ. 16^v*. Στο κατάστιχο αποκαλείται επίσκοπος Αλυκής (Tuzla).

4. *Defter 309, φ. 16^v*.

αξία βαμβακιού:	1,968 γρ.	
μετρητά:	32,112½ γρ.	
Σύνολο:	87,982½ γρ.	18 παρ.

Η αξία της περιουσίας και άλλων του φυγάδα ιερομονάχου Σαββή¹:

αξία πραγμάτων:	21,358 γρ.	38 παρ.
αξία κτημάτων:	18,850 γρ.	
οφειλές:	558 γρ.	
(Σύνολο:	40,766 γρ.	38 παρ.)

Η αξία της κληρονομιάς του φονευθέντος
κακούργου ηγουμένου του Κύκκου (Ιωσήφ)²:

αξία πραγμάτων:	1,809½ γρ.	
αξία ζώων:	465 γρ.	5 παρ.
οφειλές:	1,656 γρ.	
μετρητά:	29,326 γρ.	
Σύνολο:	48,253 γρ.	

Η περιουσία του φονευθέντος κακούργου

οικονόμου (της Μονής του Σταυρού) του Ομόδου (Δοσιθέου)³:

αξία πραγμάτων:	699½ γρ.	11 παρ.
αξία ζώων:	3,123 γρ.	
οφειλές:	55 γρ.	
Σύνολο:	3,872½ γρ.	11 παρ.

Η περιουσία του φυγάδα υπόφορου

χριστιανού από τη Λευκασία εξάρχου (Ιωαννικίου)⁴:

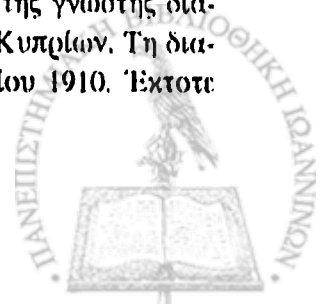
αξία πραγμάτων:	2,130 γρ.	15 παρ.

1. *Dester 309*, φ. 17^ρ. Άγνωστος στη βιβλιογραφία. Στο κατάστιχο σημειώνεται ως Σαής (Σαββής), όπως, προφανώς, τον φώναζε ο απλός λαός.

2. *Dester 309*, φ. 17^ρ. Στο δεφτέρι αναγράφεται ως «οικονόμος του Κύκκου». Ωστόσο πολλές φορές στα οθωμανικά έγγραφα αντί «ηγούμενος» απαντούμε τη λέξη «οικονόμος». Εικάζουμε ότι και στην προκείμενη περίπτωση γίνεται λόγος για ηγούμενο, όπως άλλωστε μπορούμε να διασταυρώσουμε από άλλες πηγές.

3. *Dester 309*, φ. 17^ρ.

4. *Dester 309*, φ. 17^ρ. Ο Ιωαννίκιος ήταν εξάρχος του αρχιεπισκόπου και μεταγενέστερος αρχιεπίσκοπος Κύπρου (1840-1849). Είναι ένας από τους συντάκτες της γνωστής διακήρυξης που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη με τις υπογραφές διασωθέντων Κυπρίων. Τη διακήρυξη αυτή πρωτοδημοσίευσε η «*Εφημερίς τοῦ Λαοῦ*» στις 2 Ιανουαρίου 1910. Έκτοτε επαναδημοσιεύθη πολλές φορές.

αξία ζώων:	1,638 γρ.	
οφειλές:	300 γρ.	
αξία βαμβακιού:	1,556 γρ.	
μετρητά:	22 γρ.	
Σύνολο:	5,736 γρ.	15 παρ.

Η περιουσία του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού από τον Στρόβολο Χατζή Σάββα¹:

αξία πραγμάτων:	2,418½ γρ.	18 παρ.
αξία ζώων:	703 γρ.	
αξία κτημάτων:	18,360 γρ.	
αξία ξυδιού και κοχλιαριών:	205 γρ.	
αξία βαμβακιού:	1,454 γρ.	
οφειλές:	954 γρ.	
μετρητά:	226 γρ.	
Σύνολο:	24,291 γρ.	18 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού προύχοντα Σολομώντος²:

αξία πραγμάτων:	5,728 γρ.	35 παρ.
αξία ζώων:	668 γρ.	
αξία κτημάτων:	18,890 γρ.	
οφειλές:	2,562½ γρ.	
αξία βαμβακιού:	57 γρ.	
μετρητά:	217 γρ.	
Σύνολο:	28,123 γρ.	

1. *Difter 309*, φ. 17^ρ. Σύμφωνα με μία άποψη που επικρατούσε στη βιβλιογραφία, ο Χατζή Σάββας ήταν ανεψιός του αρχιεπισκόπου Κυπριανού. Ωστόσο ο Βενέδικτος Εγγλεζάκης, «Περὶ τῶν κατὰ τὸ κυπριακὸν 1821 Λεοντίων», *Κυπριακαὶ Σπουδαὶ* 42 (1978) 70-71, αποδεικνύει ότι ο Χατζή Σάββας δεν ήταν ανεψιός του αρχιεπισκόπου Κυπριανού, γεγονός που, εμμέσως, επιβεβαιώνεται και από το οθωμανικό κατάστιχο. Οι μελετητές, ίσως, παρασύρθηκαν στο συμπέρασμά τους από το γεγονός ότι ο Χατζή Σάββας καταγόταν από τον Στρόβολο, τη γενέτειρα δηλαδή του αρχιεπισκόπου, ή από το γεγονός ότι ένας άλλος Χατζή Σάββας, ο πατέρας των Θησέων, ήταν ανεψιός του αρχιεπισκόπου Κυπριανού. Για το γενεαλογικό δένδρο των Θησέων βλ. Α. Λ. Κουδουνάρη «Ἡ οἰκογένεια τῶν Θησέων», *Κυπριακαὶ Σπουδαὶ* 38-39 (1974-1975) 77-92.

2. *Difter 309*, φ. 17^ρ. Στη βιβλιογραφία για τους προγραφέντες δεν κατορθώσαμε να εντοπίσουμε κανένα πρόσωπο με το ίδιο όνομα. Πιθανώς να είναι ο Σ. Σολωμής ή ο Σ. Συμεωνόπουλος.

Η περιουσία του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού προύχοντα Πέτρου (Οικονομίδα)¹:

αξία πραγμάτων:	2,841½ γρ.	18 παρ.
αξία κτημάτων:	1,283 γρ.	
οφειλές:	3,724 γρ.	
Σύνολο:	8,248½ γρ.	18 παρ.

Η περιουσία του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού προύχοντα (Γιαννάκη) Αντωνοπούλου²:

αξία πραγμάτων:	855 γρ.	12 παρ.
οφειλές:	872½ γρ.	
Σύνολο:	1,536½ γρ.	12 παρ.

Η περιουσία του φονευθέντος υπόφορου χριστιανού
δημογέροντα του δικαστηρίου Χριστοδουλή (Κουρτελλαρίδη)³:

αξία πραγμάτων:	3,194 γρ.	10 παρ.
αξία κτημάτων:	2,135 γρ.	35 παρ.
οφειλές:	1,970 γρ.	23 παρ.
μετρητά:	235 γρ.	
Σύνολο:	7,535 γρ.	23 παρ.

Η περιουσία του φονευθέντος παπά (Ιωάννη) από το χωριό Βώνη⁴:

αξία πραγμάτων:	334 γρ.	35 παρ.
αξία κτημάτων:	7,140 γρ.	
οφειλές:	3,339 γρ.	23 παρ.
αξία βαμβακιού:	28½ γρ.	
Σύνολο:	10,842 γρ.	15 παρ.

1. *Defter 309*. φ. 17^ρ.

2. *Defter 309*. φ. 17^ρ.

3. *Defter 309*. φ. 17^ρ. Στη βιβλιογραφία είναι γνωστός ως Χριστόδουλος.

4. *Defter 309*. φ. 17^ρ. Το χωριό στο κατάστιχο αναγράφεται ως Dizdar. Τα δεδομένα του καταστίχου συμφωνούν πλήρως με τις απόψεις του Κωστή Κοκκινόφτα, που στη μελέτη του «Ο Χατζηταχέρ άγας του Παλαικύθρου». *Έλευθερη Κυθρέα* 41-42 (1991) 129, διορθώνει την επικρατούσα στη βιβλιογραφία εσφαλμένη αντίληψη ότι ο παπά Ιωάννης καταγόταν από την Κυθρέα, υποστηρίζοντας ότι γενέτειρά του ήταν το χωριό Βώνη.

Η περιουσία του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού από τη Λεμεσό (Ο)νουφρίου (Ιασωνίδη)¹:

αξία πραγμάτων:	3.893 γρ.	36 παρ.
αξία κτημάτων:	1.650 γρ.	35 παρ.
αξία οίνου:	1,851½ γρ.	
αξία βαμβακιού:	19 γρ.	
Σύνολο:	7.414 γρ.	16 παρ.

Η περιουσία του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού από την Πάφο αρχιμανδρίτη²:

αξία πραγμάτων:	545 γρ.	
αξία ζώων:	3.195 γρ.	30 παρ.
αξία κτημάτων:	2.244 γρ.	
οφειλές:	900 γρ.	
μετρητά:	439½ γρ.	
Σύνολο:	7.325 γρ.	

Η περιουσία του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού οικονόμου της Πέτρας Μενατίνας(:)³:

αξία πραγμάτων:	490 γρ.	12 παρ.
αξία ζώων:	1.308 γρ.	
αξία κτημάτων:	112 γρ.	10 παρ.
οφειλές:	60.216½ γρ.	και οφειλές από σημειώσεις
επινώτιες:	11.983 γρ.	16 παρ.
	= 72.199½ γρ.	
αξία βαμβακιού:	186½ γρ.	
μετρητά:	123½ γρ.	
Σύνολο:	74.421 γρ.	18 παρ.

1. *Defter 309*, φ. 17^ρ. Στη βιβλιογραφία, επομένως, λανθασμένως αναφέρεται ότι ο Ονούφριος Ιασωνίδης είχε διασωθεί.

2. *Defter 309*, φ. 17^ν. Πουθενά στη βιβλιογραφία δεν αναφέρεται ότι μεταξύ των δολοφονηθέντων ή των φυγάδων υπήρξε και αρχιμανδρίτης από την Πάφο, και στο κατάστιχο, δυστυχώς, δεν αναφέρεται το όνομά του.

3. *Defter 309*, φ. 17^ν. Στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι αδύνατον να διευκρινίσουμε εάν γίνεται λόγος για οικονόμο ή ηγούμενο, καθώς και για ποιο μοναστήρι γίνεται λόγος. Μήπως είναι το μοναστήρι της Αγίας Μελανδρύνας, για το οποίο ελάχιστες πληροφορίες διαθέτουμε:

Η περιουσία του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού προύχοντα από τη Λεμεσό Ανδρέα (Δαβίδ)¹:

αξία πραγμάτων:	9,554 γρ.	21 παρ.
αξία κτημάτων:	18,487 γρ.	32 παρ.
αξία ζώων:	85 γρ.	
οφειλές:	4,885½ γρ.	
αξία κτημάτων:	18,487 γρ.	32 παρ.
αξία βαμβακιού:	150 γρ.	
αξία αντικειμένων:	2,183 γρ.	31 παρ.
μετρητά:	92 γρ.	
Σύνολο:	35,441 γρ.	4 παρ.

Η περιουσία του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού Μαρκαρτζή²:

αξία πραγμάτων:	2,779 γρ.	12 παρ.
αξία κτημάτων:	4,080½ γρ.	
Σύνολο:	6,859 γρ.	12 παρ.

Η περιουσία του φονευθέντος από τη Λάρνακα και
εγκατεστημένου στη Λευκωσία υπόφορου χριστιανού Ηλία Συμεών³:

αξία πραγμάτων:	3,011 γρ.	25 παρ.
μετρητά:	3,031½ γρ.	5 παρ.
Σύνολο:	6,042½ γρ.	30 παρ.

Η περιουσία του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού Χατζή Νικόλα Ζωγράφου⁴:

αξία πραγμάτων:	8,788 γρ.	3 παρ.

1. *Defter* 309. φ. 17^v. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία ήταν αδελφός του Γεωργίου Μανσούρα.

2. *Defter* 309. φ. 18^v. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είναι ο Μαρκάρης των δημοτικών ασμάτων. Βλ. Θεοδώρου Παπαδοπούλλου, «Τὸ Ἄσμα τῶν Ἀρχιερέων», *Κυπριακαὶ Σπουδαί* 35 (1971) 39. Κ. Π. Κύρρη, «Ἀνέκδοτη παραλλαγή τοῦ «τραγουδιοῦ τῶν Δεσποτάδων» καὶ ἄλλα στοιχεῖα γιὰ τὶς σφαγὲς τοῦ 1821 στὴν Κύπρο», *Κυπριακὸς Λόγος* 14 (1971) 93. Αξίζει να υπογραμμίσουμε ότι στις προαναφερθείσες εργασίες, εκτός από τη σχετική βιβλιογραφία, υπάρχει και πλούσια βιβλιογραφία για το 1821 στην Κύπρο.

3. *Defter* 309. φ. 17^v. Στη βιβλιογραφία κατεγράφη ως Χατζή Ηλιάσης Συμεού.

4. *Defter* 309. φ. 17^v. Στη βιβλιογραφία παρείσφρουσε και καθιερώθηκε ότι ο Νικόλαος Ζωγράφος υπήρξε «*Σαντζάκ-Βέης της Λευκωσίας*». Η εσφαλμένη αυτή θέση δεν χρήζει καν επιχειρημάτων για να απορριφθεί, αφού είναι παντελώς ανιστόρητη.

αξία ζώων:	137 γρ.	
αξία κτημάτων:	8,352 γρ.	32 παρ.
οφειλές:	2,980 γρ.	
αξία βαμβακιού:	1,639 γρ.	
Σύνολο:	21,996 γρ.	13 παρ.

Η αξία της περιουσίας και άλλων πραγμάτων του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τη Λευκωσία Χατζή Συμεών (Γλυκύ)¹:

αξία πραγμάτων:	8,329½ γρ.	5 παρ.
αξία κτημάτων:	4,110½ γρ.	
οφειλές:	15,000 γρ.	
Σύνολο:	27,440 γρ.	5 παρ.

Η περιουσία του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού από τη Λευκωσία Χατζή Γιάννη, γεμενιτζή²:

αξία πραγμάτων:	1,017½ γρ.

Η περιουσία του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού από τη Λευκωσία Χατζή Ανδρέα, γεργοπώλη³:

αξία πραγμάτων:	13.514 γρ.	4 παρ.
αξία κτημάτων:	1,020 γρ.	
οφειλές:	220 γρ.	
μετρητά:	194 γρ.	
Σύνολο:	14,958 γρ.	4 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού από τη Σκάλα της Λάρνακας Συμεών Ηλίας⁴:

αξία πραγμάτων:	4,274 γρ.	23 παρ.
αξία κτημάτων:	6.114½ γρ.	
Σύνολο:	10,389 γρ.	13 παρ.

1. *Defter* 309. φ. 17^v.

2. *Defter* 309. φ. 17^v. Στη βιβλιογραφία είναι γνωστός ως Χατζή Γιαννάκης Γεμενιτζής. Επί το ακριβέστερον, στο κατάστιχο σημειώνεται η επαγγελματική ιδιότητα του Χατζή Γιάννη, ο οποίος ήταν κατασκευαστής γεμενίων (είδος υποδημάτων). Φαίνεται ότι το επάγγελμα έδωσε και την προσωνυμία.

3. *Defter* 309. φ. 17^v. Στη βιβλιογραφία αναφέρεται ως Χατζή Ανδρέας Γιαπανής.

4. *Defter* 309. φ. 17^v. Στη βιβλιογραφία είναι γνωστός ως Συμεών Ηλιάσης.

Η περιουσία του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού από τη Λάρνακα Νικόλα Κουρτελλάρη¹:

αξία πραγμάτων:	2,531 γρ.	1 παρ.
αξία κτημάτων:	2,040 γρ.	
αξία βαμβακιού:	7½ γρ.	
μετρητά:	20 γρ.	
Σύνολο:	4,589 γρ.	1 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού Χριστούδια, γραμματέα της Χρυσοχούς²:

αξία πραγμάτων:	2,404 γρ.	21 παρ.
αξία κτημάτων:	20 γρ.	
οφειλές:	70 γρ.	
μετρητά:	27 γρ.	
Σύνολο:	2,520½ γρ.	11 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού Χατζή Νικόλα, αδελφού του θανατωθέντος δραγομάνου³:

αξία πραγμάτων:	13,514 γρ.	4 παρ.
αξία κτημάτων:	1,020 γρ.	
οφειλές:	220 γρ.	
μετρητά:	194 γρ.	
Σύνολο:	14,958 γρ.	4 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τη Λάπηθο Χατζή Εξάρχου⁴:

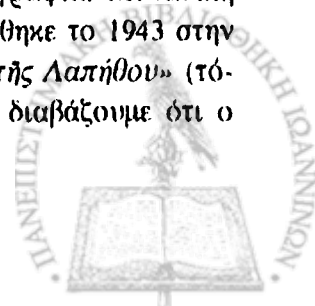
αξία πραγμάτων:	1,235 γρ.	2 παρ.

1. *Dester 309*, φ. 17^v. Στη βιβλιογραφία υπάρχει ο Γεώργιος Κουρτελλάς από τη Λευκωσία. Υποψιαζόμαστε ότι είναι ο Νικόλας Κουρτελλάρης, που, εσφαλμένως, αποδόθηκε ως Γεώργιος Κουρτελλάς.

2. *Dester 309*, φ. 18^r. Στη βιβλιογραφία αναφέρεται ότι ήταν γραμματέας των δημογερόντων του Κτήματος.

3. *Dester 309*, φ. 18^r. Σύμφωνα με την επικρατούσα άποψη στη βιβλιογραφία, ο Χατζή Νικόλας ήταν αδελφός του δραγομάνου Χατζή Γεωργάκι Κορνέσιου, ενώ στο κατάστιχο εξυπακούεται ότι ήταν αδελφός του Γεωργίου Μανσούρα.

4. *Dester 309*, φ. 18^r. Ο Χατζή Έξαρχος απουσιάζει από τη βιβλιογραφία. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί ένα κείμενο του Αρ. Β. Χαραλαμπίδου που δημοσιεύθηκε το 1943 στην «*Πάφο*» και μεταφέρθηκε αυτούσιο από τον Κ. Π. Κύρρη στα «*Χρονικά της Λαπήθου*» (τόμος I, ii, 1970 [Μάρτιος 1971], σ. 205-206), όπου, μεταξύ των άλλων, διαβάζουμε ότι ο

αξία ζώων:	1.548 γρ.	
αξία κτημάτων:	459 γρ.	
οφειλές:	2,544½ γρ.	
αξία βαμβακιού:	218½ γρ.	5 παρ.
Σύνολο:	10.005 γρ.	7 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού από τη Βασιλεία ιερωμένου Γιακουμή¹:

αξία πραγμάτων:	59½ γρ.	7 παρ.
αξία κτημάτων:	153 γρ.	
Σύνολο:	212½ γρ.	7 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τη Βασιλεία Οικονόμου²:

αξία πραγμάτων:	962½ γρ.	3 παρ.
αξία βαμβακιού:	1.200½ γρ.	15 παρ.
αξία κτημάτων:	459 γρ.	
μετρητά:	65 γρ.	
Σύνολο:	2.228 γρ.	18 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού από την Αυγασίδα ιερωμένου Γερασίμου³:

αξία πραγμάτων:	272 γρ.	13 παρ.
αξία κτημάτων:	11 γρ.	
οφειλές:	450 γρ.	30 παρ.

«Έξαρχος Ἀλέξανδρος διετέλει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Μητροπόλεως Κιτίου καὶ ἐθεωρεῖτο μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Ἐκ τῆς διακονίας του αὐτῆς ἐκέρδισεν ἀρκετὰ χρήματα. δι' ὃ καὶ ἀπεσύρθη τῆς θέσεώς του ἐγκατασταθεὶς ἐν τῇ γενετείρᾳ του, ὅπου ἐπεδόθη εἰς γεωργικὰς ἐργασίας...». Μετὰ τὴ σύλληψή του, ὁ Χατζὴ Ἐξαρχος ὁδηγήθηκε στὴ φυλακὴ. «ὅπου ἐδέθη εἰς δύο δοκοὺς τοποθετημένας παραλλήλως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους εἰς μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν. Τὴν νύκτα δὲ διὰ ζώου ἐστάλη εἰς Λευκωσίαν. ὅπου τὸν ἀνέμενεν ὁ φωτοστέφανος τῆς δόξης τοῦ μαρτυρίου».

1. Defter 309. φ. 18^Γ. Το ὄνομά του δεν ανευρίσκεται στη βιβλιογραφία.

2. Defter 309. φ. 18^Γ. Καὶ αὐτός ὁ εθνομάρτυρας εἶναι ἀγνωστος στὴ βιβλιογραφία. Πιθανῶς οἱ δύο προαναφερθέντες εθνομάρτυρες ἀπὸ τὴ Βασιλεία νὰ εἶναι οἱ γνωστοὶ στὴν ιστοριογραφία ὡς μοναχοὶ τῆς Μονῆς Σινά Κοσμάς καὶ Νεόφυτος.

3. Defter 309. φ. 18^Γ. Ἀκόμη ἕνας εθνομάρτυρας, τὸν ὁποῖον δὲν κατέγραψε ἡ βιβλιογραφία. Ὡς πρὸς τὸν τόπο καταγωγῆς, ποὺ στὸ κατάστιχο γράφεται ὡς Ανκασα, δὲν εἴμαστε βέβαιοι. Εἰκάζουμε, ὅμως, ὅτι θὰ πρέπει νὰ γίνεταί λόγος γιὰ τὸ μοναστήρι τῆς Αυγασίδας.

αξία βαμβακιού:	380 γρ.	
Σύνολο:	1,132 γρ.	3 παρ.

Η περιουσία του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού από την Ευρύχου ιερωμένου Σακελλαρίου¹:

αξία πραγμάτων:	92½ γρ.	2 παρ.
αξία κτημάτων:	3,060 γρ.	
αξία βαμβακιού:	340 γρ.	
Σύνολο:	3,492 γρ.	2 παρ.

Η αξία της περιουσίας του (φονευθέντος)
υπόφορου χριστιανού τέως γραμματέα Μαρκούδη²:

αξία πραγμάτων:	306 γρ.	
αξία κτημάτων:	1,183 γρ.	
αξία βαμβακιού:	29 γρ.	30 παρ.
Σύνολο:	1,558 γρ.	30 παρ.

Η περιουσία του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού από το Έξω Μετόχι Χατζή Ιωνά³:

αξία πραγμάτων:	1,571 γρ.	16 παρ.
αξία κτημάτων:	24,490 γρ.	
οφειλές:	358 γρ.	
προϊόντα κτημάτων:	1,304 γρ.	
αξία βαμβακιού:	170 γρ.	35 παρ.
μετρητά:	656 γρ.	
Σύνολο:	28,558 γρ.	11 παρ.

1. *Dester 309*, φ. 18^γ. Επιβεβαιώνονται, λοιπόν, οι πληροφορίες για τον αποκεφαλισμό του εθνομάρτυρα αυτού από την Ευρύχου. Βλ. Κ. Π. Κύρη, «Ανέκδοτη παραλλαγή του "τραγουδιού των Δεσποτάδων"», *ό.π.*, σ. 91 και Θεοδώρου Παπαδοπούλλου, «Τὸ Ἄσμα τῶν Ἀρχιερέων», *ό.π.*, σ. 39.

2. *Dester 309*, φ. 18^γ. Για τον άγνωστο αυτό εθνομάρτυρα ισχύουν τα γραφέντα στην προηγούμενη υποσημείωση. Μπορεί κάποιος να ισχυριστεί ότι είναι το ίδιο πρόσωπο με τον Μουσκούδη Καταίκο, τον οποίον μνημονεύει ο Χαρ. Παπαδόπουλος, «Ἡ ἐκατόμβη τῆς 9ης Ἰουλίου», *ό.π.*, 19-8-1931, σ. 4. Το όνομα, όμως, από τα οθωμανικά δύναται να αποδοθεί και ως Μαρτούδης, Χαρκούδης, Χαρτούδης κ.λ.π. Ευχόμαστε κάποιος άλλοι ερευνητές να διευκρινίσουν το θέμα.

3. *Dester 309*, φ. 18^γ. Εσφαλμένως αναφέρεται στη βιβλιογραφία ότι γενέτερά του Χατζή Ιωνά ήταν η Κυθρέα. Και εδώ ισχύουν τα της υποσ. 4, σ. 8.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από την Κυθρέα Χατζή Ατάλα¹:

αξία πραγμάτων:	483 γρ.	21 παρ.
αξία ζώων:	21½ γρ.	
αξία κτημάτων:	1,362 γρ.	
οφειλές:	2,427 γρ.	30 παρ.
Σύνολο:	4,294 γρ.	31 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού Νικόλα, ανεψιού του αρχιεπισκόπου²:

αξία πραγμάτων:	3,589 γρ.	19 παρ.
οφειλές:	21,785 γρ.	
αξία λίθων:	575 γρ.	
μετρητά:	8 γρ.	
Σύνολο:	25,957 γρ.	19 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από το Κολόσσι Χατζή Γιωρκή³:

αξία πραγμάτων:	190 γρ.	
αξία ζώων:	427 γρ.	
αξία κτημάτων:	3,061 γρ.	
αξία βαμβακιού:	935 γρ.	25 παρ.
μετρητά:	20 γρ.	
Σύνολο:	4,613 γρ.	25 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από το Λευκόνοικο Χατζή Οικονόμου⁴:

αξία πραγμάτων:	205 γρ.	15 παρ.
αξία ζώων:	294 γρ.	
αξία κτημάτων:	2,550 γρ.	
αξία βαμβακιού:	1,268 γρ.	8 παρ.
Σύνολο:	4,317 γρ.	23 παρ.

1. *Defter* 309, φ. 18^Γ.

2. *Defter* 309, φ. 18^Γ. Μέχρι τώρα γνωρίζαμε ότι είχε δολοφονηθεί και «έτερος ανεψιός του αρχιεπισκόπου», του οποίου, όμως, το όνομα ήταν άγνωστο.

3. *Defter* 309, φ. 18^Γ. Ακόμη ένας άγνωστος στη βιβλιογραφία εθνομάρτυρας.

4. *Defter* 309, φ. 18^Δ. Και αυτόν τον εθνομάρτυρα δεν κατορθώσαμε να εντοπίσουμε στη βιβλιογραφία.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού τσαγγάρη από την Πέτρα Χατζή Χριστοδούλου¹:

αξία πραγμάτων:	133 γρ.	2 παρ.
αξία ζώων:	331 γρ.	
οφειλές:	550 γρ.	
αξία κτημάτων:	6,120 γρ.	
αξία βαμβακιού:	1,268 γρ.	8 παρ.
Σύνολο:	4,317 γρ.	23 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τη Δρούσεια παπά Ανθίμου²:

αξία ζώων:	437 γρ.	10 παρ.
αξία κτημάτων:	596 γρ.	30 παρ.
Σύνολο:	1,034 γρ.	

1. *Dester 309*, φ. 18^v. Το όνομα του εθνομάρτυρα Χατζή Χριστοδούλου διέσωσε ένας ποιητάρης, ο οποίος το 1870 κατέγραψε εμμέτρως τις σφαγές του 1821. Για το ποίημα αυτό βλ. «Ἡ ἑκατόμβη τῆς 9ης Ἰουλίου 1821», *ό.π.*, 5-9-1931, σ. 1. Ἀρχιμανδρίτου Φωτίου Σ. Κωνσταντινίδου. Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Μαχαιριώτης [ἐψηφισμένος Ἡγούμενος Μαχαιρᾶ] καὶ τὸ ἔργον του, Λευκωσία Κύπρου 1963, σ. 133-136. Στὸ Πανηγυρικὸν Λευκωμια, *ό.π.*, σ. 118, ὑπάρχει σημεῖωμα με τίτλο «χ' Ἁ Χριστόδουλος Τσαγγάρης», χωρὶς ὅμως νὰ αναφέρεται ἡ πηγή, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἀντλοῦνται οἱ παρατιθέμενες πληροφορίες. Τὸ γεγονός αὐτὸ εἶχε σχολιάσει ὁ Χαρ. Παπαδόπουλλος, στὸν ὁποῖον ὁ ἐκ Πέτρας Νικ. Χ. Καμένος ἀπέστειλε σχετικὴ ἐπιστολή, πού ὁ Χαρ. Παπαδόπουλλος δημοσίευσε (*ό.π.*, 8-8-1931, σ. 4). Αἰξίζει, πιστεύουμε, νὰ μεταφέρουμε καὶ ἐδῶ τὸ ἀκόλουθο ἀπόσπασμα τῆς προαναφερόμενης ἐπιστολῆς: «Εἰς τὸ δημοσίευσμά σας ἡ ἑκατόμβη τοῦ 1821 εἰς τὴν Ἑλευθερίαν τῆς 1ης Αὐγούστου γράφετε καὶ διὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ ἐγχωρίου μου Χ' Ἁ Χριστοδούλου Τσαγγάρη καὶ σημειώνετε ὅτι ἡ πληροφορία αὕτη (τοῦ Πανηγ. Λευκώματος) εἶναι ἀδηλώτου πηγῆς. Ἴσως ὁ συγγραφέας νὰ μὴ εἶχε θετικὰς πληροφορίες. Σὰς πληροφορῶ λοιπὸν ὅτι σώζεται παρ' ἐμοῦ τὸ ἔγγραφο τῆς καταδίκης του τουρκοιστὶ γεγραμμένον (Ἰούλιος 1821), διὰ τοῦ ὁποῖου καταδικάζεται ὡς ἐπαναστάτης καὶ δημεύεται ἡ περιουσία του. Τὸ ἔγγραφο παρέδωσα πρὸς μετάφρασιν καὶ δημοσίευσιν. Δυστυχῶς ὅμως ἀκόμη δὲν εἶδε τὸ φῶς, ὡς βλέπω, σήμερον δὲ εὐρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας τοῦ κ. Κ. Μυριανθοπούλου πρὸς μετάφρασιν...». Τὶ ἀπέγινε τὸ σημαντικὸ αὐτὸ ἔγγραφο καὶ πού εὐρίσκεται σήμερον, ἀγνοοῦμε.

2. *Dester 309*, φ. 18^v. Δυστυχῶς τὸ ὄνομα, ὅπως εἶναι γραμμένο, εἶναι δυσανάγνωστο, γι' αὐτὸ μπορεῖ νὰ ἐκληφθῆ καὶ ὡς παπά Ἀρκος. Ἐπειδὴ καὶ οἱ δύο ἐκδοχὲς εἶναι πιθανές, παρόλον πού ἐμεῖς κλίνουμε πρὸς τὸ παπά Ἀνθίμος, διατηροῦμε τὶς ἐπιφυλάξεις μας. Μελλοντικὲς ἐρευνες σίγουρα θὰ διαφωτίσουν τὸ ζήτημα.

Η περιουσία του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού από τη Σίμου Χατζή Γιαννάκη¹:

αξία ζώων: -	177 γρ.	10 παρ.
οφειλές:	658 γρ.	
αξία κτημάτων:	1.530 γρ.	
Σύνολο:	2.365 γρ.	10 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού παπά από τη Τσάδα²:

αξία ζώων:	60 γρ.
αξία κτημάτων:	459 γρ.
Σύνολο:	519 γρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από την Ανώγυρα παπά Νικόλα³:

αξία ζώων:	52 γρ.
αξία κτημάτων:	112 γρ.
Σύνολο:	256 γρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού παπά από τη Χούλου⁴:

αξία ζώων:	39 γρ.
αξία κτημάτων:	112 γρ.
Σύνολο:	151 γρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τη Βώνη παπά⁵:

αξία πραγμάτων:	337 γρ.	38 παρ.
αξία ζώων:	222 γρ.	
αξία κτημάτων:	1.555 1/2 γρ.	
αξία βαμβακιού:	275 γρ.	8 παρ.
Σύνολο:	2.390 γρ.	18 παρ.

1. *Defter 309*, φ. 18^v. Άγνωστο στη βιβλιογραφία και το όνομα του εθνομάρτυρα Χατζή Γιαννάκη.

2. *Defter 309*, φ. 18^v. Άγνωστος, επίσης, στη βιβλιογραφία εθνομάρτυρας, του οποίου το όνομα δεν κατορθώσαμε να ταυτίσουμε.

3. *Defter 309*, φ. 18^v. Άγνωστος στη βιβλιογραφία εθνομάρτυρας.

4. *Defter 309*, φ. 18^v. Ακόμη ένας άγνωστος στη βιβλιογραφία εθνομάρτυρας.

5. *Defter 309*, φ. 18^v.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τον Άγιο Δομέτιο παπά (Μάρκου)¹:

αξία πραγμάτων:	61 γρ.	15 παρ.
αξία κτημάτων:	173 γρ.	
Σύνολο:	234 γρ.	15 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από την Αμαργέτη Χατζή Σάββα²:

αξία πραγμάτων:	152 γρ.	15 παρ.
αξία ζώων:	2,204½ γρ.	
αξία κτημάτων:	1,838 γρ.	
Σύνολο:	4,194 γρ.	35 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού οικονόμου [της εκκλησίας] του Αγίου Σάββα³:

αξία πραγμάτων:	274 γρ.	28 παρ.
αξία ζώων:	140 γρ.	
αξία κτημάτων:	102 γρ.	
Σύνολο:	516 γρ.	28 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τη Τσάδα Χατζή Γιάννη⁴:

αξία πραγμάτων:	29 γρ.	30 παρ.
αξία ζώων:	279 γρ.	
αξία κτημάτων:	561 γρ.	
Σύνολο:	909 γρ.	3 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τη Λευκωσία βυρσοδέψη Νικόλα⁵:

αξία πραγμάτων:	2,213 γρ.	4 παρ.

1. *Defter 309*. φ. 18^v. Στο κατάστιχο το χωριό Άγιος Δομέτιος αναγράφεται Injirli. Της λέξης «παπάς» προηγείται δυσανάγνωστη λέξη.

2. *Defter 309*. φ. 18^v. Άγνωστος στη βιβλιογραφία εθνομάρτυρας.

3. *Defter 309*. φ. 18^v. Άγνωστος στη βιβλιογραφία εθνομάρτυρας.

4. *Defter 309*. φ. 18^v. Ούτε του εθνομάρτυρα αυτού κατορθώσαμε να εντοπίσουμε το όνομα.

5. *Defter 309*. φ. 19^r. Ο εθνομάρτυρας Νικόλας στη βιβλιογραφία είναι γνωστός με την επαγγελματική του προσωνυμία, δηλαδή ως Χατζή Νικόλαος Πετσοπούλης, όπου βυρσοδέψης = πετσοπούλης.

αξία ζώων:	1,028 γρ.	
οφειλές:	287 γρ.	
αξία κτημάτων:	4,926 γρ.	
αξία βαμβακιού:	643 γρ.	12 παρ.
Σύνολο:	9,088 γρ.	16 παρ.

Η αξία των περιουσιών των φονευθέντων υπόφορων
χριστιανών από τη Λάπηθο Χατζή Νικόλα και Χατζή Γιακουμή¹:

αξία πραγμάτων:	1,179 γρ.	11 παρ.
αξία ζώων:	72½ γρ.	
οφειλές:	206½ γρ.	
οφειλές Χατζή Νικόλα:	12,801 γρ.	
αξία κτημάτων Χατζή Νικόλα:	5,962 γρ.	
αξία βαμβακιού Χατζή Νικόλα:	3,578 γρ.	35 παρ.
αξία κτημάτων Χατζή Γιακουμή:	306 γρ.	
Σύνολο:	94,111 γρ.	6 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τη Λάπηθο Χατζή Ηλία²:

αξία πραγμάτων:	135½ γρ.
αξία ζώων:	78 γρ.
οφειλές:	287 γρ.
αξία κτημάτων:	969 γρ.
αξία βαμβακιού:	60 γρ.
Σύνολο:	1.260½ γρ.

1. *Defter 309*, φ. 19^ρ. Στη βιβλιογραφία ο μεν Χατζή Νικόλας είναι γνωστός ως Χατζή Νικόλας ο Λαυρεντίου, ο δε Χατζή Γιακουμής είναι άγνωστος. Για τον πρώτο βλ. Καλλιόπης Χαρμαντά, «Χατζηνικόλας Λαυρεντίου Πρωτοσυγκέλλου», *Κυπριακά Σπουδαί* 35 (1971) 51-58.

2. *Defter 309*, φ. 19^ρ. Στο υπό έκδοση βιβλίο του Κωστή Κοκκινόφτα «*Κυκκώτικα μελετήματα Α'*» αποδεικνύεται ότι ο Χατζή Ηλίας ήταν πατέρας του ταγματάρχη Θεοχάρη Λαπαθιώτη και παππούς του στρατηγού Λεωνίδα Λαπαθιώτη, του οποίου υιός υπήρξε ο ποιητής Ναπολέον Λαπαθιώτης.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τη Λάπηθο Χατζή Γρηγόρη¹:

αξία πραγμάτων:	57 γρ.	
αξία κτημάτων:	1,550 γρ.	16 παρ.
αξία βαμβακιού:	160 γρ.	
Σύνολο:	1,767 γρ.	16 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τη Λάπηθο Χατζή Παντελή²:

αξία ζώων:	17 γρ.	
αξία κτημάτων:	882 γρ.	12 παρ.
αξία βαμβακιού:	33 γρ.	30 παρ.
Σύνολο:	933 γρ.	2 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τη Λάπηθο παπά Νικόλα³:

αξία ζώων:	97½ γρ.	
αξία κτημάτων:	846½ γρ.	
αξία βαμβακιού:	390½ γρ.	10 παρ.
Σύνολο:	1.334½ γρ.	10 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τη Λάπηθο Καλαμπούρη⁴:

αξία πραγμάτων:	11 γρ.	

1. *Defter 309*, φ. 19^γ. Στο έγγραφο ο εθνομάρτυρας αυτός αναγράφεται ως Ligoří. μεταφέρεται δηλαδή στα οθωμανικά το κοινό στους Κυπρίους όνομα Γληόρης. Σε σχετικά κείμενα που δημοσίευσε στην *Πάφο* (6-9-1941 και 7-1-1942), ο Αρ. Β. Χαραλαμπίδου συμπεριλαμβάνει στους εθνομάρτυρες της Λαπήθου και το «Γρηγορούδι». Τα ίδια κείμενα μετέφερε στα *Χρονικά της Λαπήθου* (ό.π., σ. 192-103, 204-208) μαζί με ειδικά σχόλια (σ. 200 και 207) ο Κ. Π. Κύρης. Στο *Πανηγυρικόν Λεύκωμα* (ό.π., σ. 118) παρεμβάλλεται σημείωμα, το οποίο είχε δημοσιευθεί στην εφ. *Κυπριακός Φύλαξ* της 18ης Ιουλίου 1909, όπου ανάμεσα στους εθνομάρτυρες από τη Λάπηθο συγκαταλέγεται και ο Γρηγόρης Χ' Γρηγόρη. Συμπεραίνεται, λοιπόν, ότι ο Γρηγόρης της οθωμανικής πηγής, το Γρηγορούδι και ο Γρηγόρης Χ' Γρηγόρη είναι το ίδιο πρόσωπο.

2. *Defter 309*, φ. 19^γ. Προφανώς είναι ο Χ' Παντελής του προαναφερθέντος σημειώματος, που δημοσιεύθηκε στον *Κυπριακό Φύλακα*.

3. *Defter 309*, φ. 19^γ. Είναι πρόδηλον ότι ο εθνομάρτυρας αυτός είναι ο εφημέριος του Αγίου Θεοδώρου Παπά Νικόλαος του προαναφερθέντος σημειώματος, που δημοσιεύθηκε στον *Κυπριακό Φύλακα*.

4. *Defter 309*, φ. 19^γ. Στο ίδιο σημείωμα του *Κυπριακού Φύλακα* διαβάζουμε και το όνο-

αξία ζώων:	26 γρ.	
οφειλές:	2.006 γρ.	
αξία κτημάτων:	969 γρ.	
αξία βαμβακιού:	106 γρ.	10 παρ.
Σύνολο:	3.118 γρ.	10 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τον Καραβά Χατζή Μοσκοβλή¹:

αξία πραγμάτων:	28 γρ.	
αξία ζώων:	206 γρ.	
αξία κτημάτων:	2.091 γρ.	
αξία βαμβακιού:	187½ γρ.	10 παρ.
Σύνολο:	2.512½ γρ.	10 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τον Καραβά Χατζή Χριστοδουλή²:

αξία πραγμάτων:	20 γρ.	
αξία ζώων:	155 γρ.	
αξία κτημάτων:	331½ γρ.	
Σύνολο:	506½ γρ.	

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τα Μανδριά Χατζή Δημήτρη³:

αξία πραγμάτων:	50 γρ.	35 παρ.

μα του εθνομάρτυρα Χατζή Παντελή Κουλουμπρή. Όπως, όμως, διαπιστώνουμε από την οθωμανική πηγή, οι Παντελής και Καλαμπούρης είναι δύο διαφορετικά πρόσωπα, τα οποία η παράδοση διέσωσε ως ένα. Ως προς δε το επίθετο, Κουλουμπρής και Καλαμπούρης, ή η παράδοση παραποίησε το όνομα ή ο γραφέας της οθωμανικής πηγής δεν το απέδωσε ορθώς.

1. *Dester 309*, φ. 19^ρ. Άγνωστος στη βιβλιογραφία εθνομάρτυρας, το όνομα του οποίου μπορεί να αναγνωσθεί και ως Χατζή Μουσκούλης. Εντούτοις δεν αποκλείεται να είναι και ο Μασούρης, ο οποίος συμπεριλαμβάνεται στο προαναφερθέν σημείωμα του Κυπριακού Φύλακα, ή ακόμη και ο αποκαλούμενος Κατσίκος Μουσκούδι. Εκ πρώτης όψεως, επίσης, δύναται κανείς να παρασυρθεί και να διαβάσει στο κατάστιχο «φυγάς» (*figari*), αντί «Καραβάς» (*Karava*). Ωστόσο είναι αδύνατον το ίδιο πρόσωπο ταυτοχρόνως να είναι φυγάς και φονευθείς. Άλλωστε μία προσεκτικότερη παλαιογραφική σύγκριση με το αμέσως επόμενο, π.χ., κείμενο, διαφωτίζει, πιστεύουμε, το ερώτημα. Εκτός και εάν ο γραφέας έκανε κάποιο λάθος κατά την αντιγραφή των στοιχείων από το αναλυτικό κατάστιχο. Για τους εκ Καραβά δε εθνομάρτυρες και βιβλιογραφία βλ. Κωστή Κοκκινόφτα, «Η έθνική προσφορά του Καραβά κατά τον έθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 1821», *Καραβάς* 4 (1993) 38-43.

2. *Dester 309*, φ. 19^ρ. Άγνωστος στη βιβλιογραφία εθνομάρτυρας.

3. *Dester 309*, φ. 19^ρ. Επίσης άγνωστος στη βιβλιογραφία εθνομάρτυρας.

αξία ζώων:	278½ γρ.	
αξία κτημάτων:	944 γρ.	
Σύνολο:	1,273 γρ.	15 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από την Τίμη παπά Νικόλα¹:

αξία πραγμάτων:	319 γρ.	27 παρ.
αξία ζώων:	124½ γρ.	
αξία κτημάτων:	102 γρ.	
Σύνολο:	446 γρ.	7 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από την Τίμη Καραγιώργη²:

αξία πραγμάτων:	31 γρ.	5 παρ.
αξία ζώων:	130 γρ.	
αξία κτημάτων:	31 γρ.	
Σύνολο:	191 γρ.	5 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού προύχοντα της Λεύκας Χατζή Κυριάκου³:

αξία πραγμάτων:	74 γρ.	17 παρ.
αξία κτημάτων:	13,770 γρ.	
οφειλές:	388 γρ.	
μετρητά:	50 γρ.	
Σύνολο:	15,461 γρ.	17 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού γραμματέα της Λεμεσού Γιονούζη⁴:

αξία πραγμάτων:	818 γρ.	8 παρ.
αξία κτημάτων:	1,244 γρ.	
μετρητά:	50 γρ.	
Σύνολο:	2,112 γρ.	8 παρ.

1. *Defter 309*, φ. 19^Γ. Και για τον εθνομάρτυρα αυτό δεν βρήκαμε καμιά πληροφορία στην υπάρχουσα βιβλιογραφία.

2. *Defter 309*, φ. 19^Υ. Ακόμη ένας άγνωστος στη βιβλιογραφία εθνομάρτυρας.

3. *Defter 309*, φ. 19^Υ. Στη βιβλιογραφία είναι γνωστός ως Χατζή Κυριάκος Σολωμή, προύχοντας της Σολέας.

4. *Defter 309*, φ. 19^Υ. Γνωστός στη βιβλιογραφία ως ψάλτης του ναού της Αγίας Νάπας Λεμεσού.

Η αξία των περιουσίας του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού από τη Λεμεσό (Δημήτρη) Τσιβιτανή¹:

αξία πραγμάτων: 162 γρ. 17 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από το Βουνί Ζουριά²:

αξία πραγμάτων: 331 γρ.
αξία ζώων: 227 γρ.
αξία κτημάτων: 581 γρ.
Σύνολο: 1.139 γρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τη Λάρνακα Παυλή Χάρτα³:

αξία πραγμάτων: 1.678 γρ. 5 παρ.
αξία κτημάτων: 14.281 γρ.
αξία ερίου: 157 γρ.
Σύνολο: 16.116 γρ. 5 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από τη Λάρνακα Δημήτρη⁴:

αξία πραγμάτων: 4.310 γρ. 16 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού Πρωτοπαπά (Χριστοδούλου)⁵:

αξία πραγμάτων: 4.112 γρ. 33 παρ.
οφειλές: 11.614½ γρ.
μετρητά: 25½ γρ.
Σύνολο: 15.752 γρ. 33 παρ.

1. *Defter 309*, φ. 19^v. Στη βιβλιογραφία είναι γνωστός ως Δημήτριος Τζιβιτάνος.

2. *Defter 309*, φ. 19^v. Άγνωστος στη βιβλιογραφία εθνομάρτυρας, το όνομα του οποίου δίνουμε με κάθε επιφύλαξη, αφού, ως δυσανάγνωστο, μπορεί να αναγνωσθεί και ως Ζώδιας, Ζώριας και, με λίγη φαντασία, Ζορμπάς. Ευχόμαστε συντόμως να διευκρινιστεί το όνομα με την ανεύρεση και διασταύρωση νέων πηγών, ελληνικών, οθωμανικών ή άλλων.

3. *Defter 309*, φ. 19^v. Για την οικογένεια Χάρτα και βιβλιογραφία βλ. Άριστέιδου Κουδουνάρη, «Οικογένεια Χάρτα», *Κυπριακαί Σπουδαί* 42 (1978) 75, όπου περιγράφεται η προσφορά της οικογένειας «οὐχί μόνον ἐπὶ ἀριθμητικῇ προσφορᾷ προσώπων εἰς τὴν ἑκατόμβην τῶν ἀπειραριθμῶν ἄλλων θυμάτων πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν αἱματηρῶν γεγονότων τοῦ Ἰουλίου 1821, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παιδείᾳ».

4. *Defter 309*, φ. 19^v. Άγνωστος στη βιβλιογραφία εθνομάρτυρας.

5. *Defter 309*, φ. 19^v. Είναι ο γνωστός στη βιβλιογραφία Πρωτοπαπάς Χριστοδούλου από το Έξω Μετόχι.

Η περιουσία του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού προύχοντα της Λάρνακας Πιερράκη (Δημητρίου)¹:

αξία πραγμάτων:	4,155 γρ.	15 παρ.
αξία ζώων:	180 γρ.	
οφειλές:	560 γρ.	
αξία κτημάτων:	5,202 γρ.	
Σύνολο:	10,097 γρ.	15 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος υπόφορου
χριστιανού γραμματέα της Πάφου Χατζή Ζαχαριά²:

αξία πραγμάτων:	224 γρ.	25 παρ.
οφειλές:	26,954 γρ.	
αξία ζώων:	9,209 γρ.	
μετρητά:	851 ½ γρ.	
Σύνολο:	47,239 γρ.	

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από το Κτήμα Χατζή Λοϊζή³:

αξία πραγμάτων:	876 γρ.	26 παρ.
αξία ζώων:	510 γρ.	
οφειλές:	2,196 γρ.	
αξία κτημάτων:	7,089 γρ.	
μετρητά:	3,425 γρ.	
Σύνολο:	14,106 γρ.	26 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από το Έξω Μετόχι παπά Γεωργίου⁴:

αξία ζώων:	530 γρ.
αξία κτημάτων:	1,021 γρ.
αξία βαμβακιού:	302 γρ.
Σύνολο:	1,853 γρ.

1. *Defter 309*. φ. 19^v.

2. *Defter 309*. φ. 19^v.

3. *Defter 309*. φ. 19^v. Άγνωστος στη βιβλιογραφία εθνομάρτυρας.

4. *Defter 309*. φ. 19^v. Και αυτός ο εθνομάρτυρας είναι άγνωστος στη βιβλιογραφία.

Η αξία της περιουσίας του φονευθέντος
υπόφορου χριστιανού από την Πάφο Χατζή Φώτου¹:

αξία πραγμάτων:	150 γρ.	1 παρ.
(Σύνολο:	150 γρ.	1 παρ.)

Η αξία της περιουσίας του
φυγάδα υπόφορου χριστιανού Χατζή Λοή²:

αξία πραγμάτων:	13,649 γρ.	26 παρ.
αξία ζώων:	2,742 γρ.	
οφειλές:	8,184 γρ.	22 παρ. και
μετρητά:	1,000 γρ.	
	= 18,184 γρ.	
αξία κτημάτων:	8,233 γρ.	25 παρ.
αξία βαμβακιού:	1,872 γρ.	
μετρητά:	25½ γρ.	
Σύνολο:	44,707 γρ.	13 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα
υπόφορου χριστιανού Χατζή Ραφαήλ (Τελεβάντου)³:

αξία πραγμάτων:	10,500 γρ.	24 παρ.
οφειλές:	77½ γρ.	και
μετρητά:	144 γρ.	
	= 221½ γρ.	
αξία κτημάτων:	6,272 γρ.	
αξία λιναρόσπορου:	3,320 γρ.	

1. *Dester 309*, φ. 19^v. Άγνωστος στη βιβλιογραφία εθνομάρτυρας. Η ανάγνωση του ονόματός του επιδέχεται πολλές εκδοχές, όπως: Χατζή Φώτος, Χατζή Φανούσος, Χατζή Φουτούσος, Χατζή Κατούσος, Χατζή Κουτούσος, Χατζή Κανούσος, Χατζή Κονούσος κ.λ.π.

2. *Dester 309*, φ. 20^r. Ο Χατζή Λοής, που καταγόταν από τη Λευκωσία, κατέφυγε σε προξενείο της Λάρνακας για να σωθεί, όπως διαπιστώνουμε από ένα άλλο οθωμανικό έγγραφο, που δημοσιεύτηκε το 1979. Σχετικά βλ. Ι. Π. Θεοχαρίδη, «Ανέκδοτο οθωμανικό έγγραφο σχετικό με τα γεγονότα του 1821», *Επετηρίδα Μουσείου Αγώνα 1* (1979) 72. Ο Χατζή Λοής είναι και ένας από τους συντάκτες της γνωστής διακήρυξης, η οποία κυκλοφόρησε στην Ευρώπη με τις υπογραφές διασωθέντων Κυπρίων. Τη διακήρυξη αυτή, όπως ήδη σημειώσαμε, πρωτοδημοσίευσε στις 2 Ιανουαρίου 1910 η «*Εφημερίς του Λαού*».

3. *Dester 309*, φ. 20^r. Στη βιβλιογραφία είναι γνωστός ως Χατζή Ραφαήλ Τελεβάντος, με τόπο καταγωγής τη Λευκωσία. Ως Λευκωσιάτης σημειώνεται και στο προαναφερθέν οθωμανικό έγγραφο, που δημοσιεύτηκε το 1979.

αξία βαμβακιού:	56 γρ.	
μετρητά:	25½ γρ.	
Σύνολο:	19,986 γρ.	14 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα
υπόφορου χριστιανού Γιωργάκη Οικονόμου¹:

αξία πραγμάτων:	5,953 γρ.	19 παρ.
αξία ζώων:	1,877 γρ.	
αξία κτημάτων:	9,419 γρ.	34 παρ.
οφειλές:	23,816 γρ.	
αξία βαμβακιού:	18,311 γρ.	
Σύνολο:	41,555 γρ.	2 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα
υπόφορου χριστιανού Χατζή Άντζουλου Παταρού²:

αξία πραγμάτων:	6,348 γρ.	36 παρ.
ποσότητα οφειλών:	2,186 γρ.	
αξία κτημάτων:	5,149 γρ.	34 παρ.
Σύνολο:	13,683 γρ.	36 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα
υπόφορου χριστιανού Γιαννάκη Σαρίπολου³:

αξία πραγμάτων:	3,205 γρ.	13 παρ.
αξία κτημάτων:	5,712 γρ.	
Σύνολο:	8,917 γρ.	13 παρ.

1. *Defter 309*, φ. 20^ρ. Το όνομα του Γιωργάκη Οικονόμου απαντάται για πρώτη φορά στη βιβλιογραφία στα προσφάτως εκδοθέντα οθωμανικά έγγραφα της Ιεράς Μονής Κύκκου, απ' όπου πληροφορούμαστε ότι, μετά τη δήμευση και τη δημοπρασία, η περιουσία του Γιωργάκη Οικονόμου είχε περιέλθει στα χέρια ενός μουφτή, από τον οποίον η Ι. Μ. Κύκκου την αγόρασε το 1825. Σχετικώς βλ. Ιωάννης Π. Θεοχαρίδης, *Οθωμανικά έγγραφα 1572-1839*, Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου, Λευκωσία 1993, σ. ΧΧΧ, 1979 και 1997.

2. *Defter 309*, φ. 20^ρ. Στη βιβλιογραφία επικρατούσε η θέση ότι ο «Χατζάντζουλος Παταρού» είχε δολοφονηθεί, γεγονός που αμφισβητήθηκε το 1979 με τη δημοσίευση του προαναφερθέντος οθωμανικού εγγράφου. Οι πληροφορίες του οθωμανικού αυτού καταστίχου δεν αφήνουν, πλέον, καμμία αμφιβολία ότι ο Χατζή Άντζουλος Παταρού, το όνομα του οποίου συμπεριλαμβανόταν στον κατάλογο των προγραφών, κατόρθωσε να κρυφτεί σε προξενείο της Λάρνακας και από εκεί να διαφύγει εκτός Κύπρου.

3. *Defter 309*, φ. 20^ρ. Είναι ο γνωστός στη βιβλιογραφία Ιωάννης Σαρίπολος, πατέρας του φημισμένου νομοδιδασκάλου Νικολάου Σαρίπολου.

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα
υπόφορου χριστιανού Νικόλα Φράγκου¹:

αξία πραγμάτων:	8,167 γρ.	26 παρ.
οφειλές:	980 γρ.	
αξία κτημάτων:	6,324 γρ.	
Σύνολο:	15.471 γρ.	26 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα
υπόφορου χριστιανού Γιαννάκη Μονόχειρα²:

αξία πραγμάτων:	2,207 γρ.
αξία κτημάτων:	4,080 γρ.
Σύνολο:	6,287 γρ.

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα
υπόφορου χριστιανού Χριστοδουλή Απέιτου(:)³:

αξία πραγμάτων:	72 γρ.
αξία κτημάτων:	1,020 γρ.
Σύνολο:	1,092 γρ.

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα υπόφορου χριστιανού
Χριστοδούλου (Κτωρίδη), αδελφού του επισκόπου Λάρνακας⁴:

αξία πραγμάτων:	17,675 γρ.

1. *Defter 309*, φ. 20^γ. Στη βιβλιογραφία είναι γνωστός ως Νικόλαος Φράγκου, δημογέροντας της Λάρνακας, που είχε δολοφονηθεί. Και στην περίπτωση του Φράγκου ισχύουν τα όσα σημειώνονται στην υποσ. 2, σ. 26.

2. *Defter 309*, φ. 20^γ. Στο οθωμανικό κατάστιχο αναφέρεται ως «Τσολάκης Γιαννάκης», όπως ακριβώς και στο προαναφερθέν οθωμανικό έγγραφο, που δημοσιεύτηκε το 1979. Ο ίδιος, όμως, στη μνημονευθείσα διακήρυξη των διαφυγόντων τη σφαγή Κυπρίων υπογράφει ως «Γιαννάκης Μονόχειρ, πρώϊν κωτζάπασης», μεταφράζοντας δηλαδή τη λέξη, και τελικώς προσωνυμία, Τσολάκης, γεγονός, το οποίο πρέπει να σεβαστούμε.

3. *Defter 309*, φ. 20^γ. Το επίθετο του φυγάδα Χριστοδουλή ακολουθεί ερωτηματικό, διότι, όπως είναι γραμμένο στο οθωμανικό κατάστιχο, είναι δυσανάγνωστο. Υπάρχει, κάλλιστα, η δυνατότητα να αναγνωσθεί και ως Ελληνίδης, Αλισθένης, Ελλησθένης, Ψιστίνης, ακόμη και Ιουστίνος. Εντούτοις στο οθωμανικό έγγραφο που δημοσιεύθηκε το 1979 συναντούμε και τον Χατζή Χριστόδουλο Απέιτο. Ως εκ τούτου εικάζουμε ότι γίνεται λόγος για το ίδιο πρόσωπο.

4. *Defter 309*, φ. 20^γ. Στο σχετικό με τα γεγονότα του 1821 προαναφερθέν έγγραφο συμπεριλαμβάνεται και ο «Χριστόδουλος, αδελφός του αποθανόντα Έπισκόπου της Σκάλας», τη δε γνωστή διακήρυξη των διαφυγόντων Κυπρίων υπογράφει και ο «Χριστόδουλος Κτωρίδης Λαρνακιώτης(:)». Είναι βέβαιον, πιστεύουμε, ότι το εμφανιζόμενο και στις τρεις πηγές όνομα Χριστόδουλος είναι το ίδιο πρόσωπο.

αξία κτημάτων:	18,145 γρ.	
αξία φασολιών:	150 γρ.	6 παρ.
Σύνολο:	36,302 γρ.	6 παρ.

Η αξία της περιουσίας
του φυγάδα υπόφορου χριστιανού Βαγγέλη¹:

αξία πραγμάτων:	15,275 ½ γρ.	26 παρ.
αξία κτημάτων:	6,426 γρ.	
αξία αντικειμένων και ζώων:	6,460 γρ.	
αξία βαμβακιού:	207 γρ.	10 παρ.
μετρητά:	35 γρ.	
Σύνολο:	28,404 γρ.	29 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα
υπόφορου χριστιανού Χατζή Λαβίθη²:

αξία πραγμάτων:	4,695 γρ.	11 παρ.
αξία κτημάτων:	32,732 γρ.	11 παρ.
αξία βαμβακιού:	1,020 γρ.	
Σύνολο:	32,742 γρ.	6 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα υπόφορου
χριστιανού Νικόλα γιου του προαναφερθέντος Λαβίθη³:

αξία πραγμάτων:	9,094 γρ.	34 παρ.
αξία κτημάτων:	663 γρ.	
αξία ζώων:	405 γρ.	
αξία βαμβακιού:	570 γρ.	
μετρητά:	40 γρ.	
Σύνολο:	10,781 γρ.	34 παρ.

1. *Defter 309*, φ. 20^v. Ενώ το όνομα αυτό απουσίαζε από τη βιβλιογραφία, στο προαναφερθέν οθωμανικό έγγραφο, που δημοσιεύτηκε το 1979, συμπεριλαμβάνεται και ο «Λαρνακιώτης Βαγγέλης». Στο οθωμανικό κατάστιχο, από το οποίο αντλούμε τις πληροφορίες μας για τη μελέτη αυτή, διαβάζουμε «*Evanjeli*». Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το βαπτιστικό του όνομα θα ήταν Ευάγγελος, ενώ Βαγγέλη θα τον φώναζαν στην καθημερινή ζωή. Και αυτό το όνομα αποτύπωσε ο γραφέας στο οθωμανικό κατάστιχο.

2. *Defter 309*, φ. 20^v. Το όνομα του φυγάδα Χατζή Λαβίθη εμφανίζεται για πρώτη φορά στη βιβλιογραφία το 1979 με τη δημοσίευση του προαναφερθέντος οθωμανικού εγγράφου.

3. *Defter 309*, φ. 20^v. Στο οθωμανικό έγγραφο, που αναφέρεται στην προηγούμενη υποσημείωση, ο Νικόλας Λαβίθη αναγράφεται ως Χατζή Νικόλας Λαβίθη.

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα
υπόφορου χριστιανού (Νικόλα) γιου του Τσιγκίνη¹:

αξία πραγμάτων:	2.462 γρ.	30 παρ.
οφειλές:	18,816 γρ.	
αξία κτημάτων:	17,446 γρ.	
Σύνολο:	38.724 γρ.	30 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα
υπόφορου χριστιανού Κυπριανού Παπασάββα²:

αξία πραγμάτων:	25,990 γρ.	33 παρ.
αξία κτημάτων:	27,578 γρ.	16 παρ.
αξία ζώων:	178½ γρ.	
αξία ερίου και άλλων:	6,525 γρ.	35 παρ.
αξία βαμβακιού:	3,357 γρ.	4 παρ.
υπάρχοντα μετρητά:	65 γρ.	
Σύνολο:	70,864 γρ.	28 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα
υπόφορου χριστιανού (Χατζή) Πετράκη (Οικονόμου)³:

αξία πραγμάτων:	4,861 γρ.	35 παρ.
οφειλές:	832 γρ.	
αξία κτημάτων:	61,200 γρ.	
αξία βαμβακιού:	2,490 γρ.	
Σύνολο:	69,383 γρ.	35 παρ.

1. *Defter 309*, φ. 20^v. Και στο οθωμανικό έγγραφο, που δημοσιεύτηκε το 1979, ο Νικόλας Τσιγκίνης εμφανίζεται ότι κρύφτηκε σε προξενείο της Λάρνακας, απ' όπου, όπως διασαφηνίζεται στο παρόν κατάστιχο διέφυγε. Στην υπόλοιπη, όμως, βιβλιογραφία είχε επικρατήσει η θέση ότι ο Νικόλας Τσιγκίνης είχε θανατωθεί.

2. *Defter 309*, φ. 20^v. Για τη δήμευση της περιουσίας του βλ. Κιτίου Νικόδημος, «Ανέκδοτα έγγραφα». *Κυπριακά Χρονικά* 1 (1923) 98-100. Ι. Κ. Περισιτιάνη, «Ανέκδοτα έγγραφα». *Κυπριακά Χρονικά* 5 (1927) 1-4.

3. *Defter 309*, φ. 20^v. Στη γνωστή βιβλιογραφία, καθώς και στο προαναφερθέν οθωμανικό έγγραφο, αποκαλείται Χατζή Πετράκης με τόπο καταγωγής την Κυθρέα, στη δε περίφημη διακήρυξη των διαφυγόντων Κυπρίων ο ίδιος υπογράφει ως «Χ' Πέτρος του ποτε Οικονόμου κυθέριος».

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα
υπόφορου χριστιανού από τη Σίμου Καμπούρα¹:

αξία πραγμάτων:	86½ γρ.
αξία ζώων:	858½ γρ.
αξία κτημάτων:	2,856 γρ.
Σύνολο:	3,801 γρ.

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα
υπόφορου χριστιανού Μιχαήλ γιου του δραγομάνου²:

αξία πραγμάτων:	1,393½ γρ.	6 παρ.
αξία κτημάτων:	1,020 γρ.	
Σύνολο:	2,413½ γρ.	6 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα
υπόφορου χριστιανού Τριμυθούντος (Σπυριδωνα)³:

αξία πραγμάτων:	419 γρ.	20 παρ.
αξία ζώων:	5,039 γρ.	
αξία κτημάτων:	30 γρ.	30 παρ.
Σύνολο:	5,490 γρ.	

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα υπόφορου
χριστιανού από την Κυθρέα Χριστοδούλου και των παιδιών του⁴:

αξία πραγμάτων:	738 γρ.	4 παρ.
αξία κτημάτων:	6,028 γρ.	
Σύνολο:	6,766 γρ.	4 παρ.

Η αξία της περιουσίας του φυγάδα
Αρμενίου υπόφορου χριστιανού Μαρτιρός⁵:

αξία πραγμάτων:	7,705 γρ.

1. *Defter 309*, φ. 20^ν. Άγνωστος στη βιβλιογραφία.

2. *Defter 309*, φ. 20^ν. Για την περίπτωση του Μιχαήλ βλ. Ι. Π. Θεοχαρίδη, «'Ανέκδοτο ὀθωμανικὸ ἔγγραφο σχετικὸ μὲ τὰ γεγονότα τοῦ 1821 στὴν Κύπρο», ὁ.π., σ. 72.

3. *Defter 309*, φ. 20^ν. Ο Τριμυθούντος Σπυριδων είναι ο πρώτος που υπογράφει την προαναφερόμενη διακήρυξη των διαφυγόντων Κυπρίων.

4. *Defter 309*, φ. 20^ν. Στην υπάρχουσα βιβλιογραφία δεν κατορθώσαμε να εντοπίσουμε ο.τιδήποτε για τον Χριστόδουλο ή την οικογένειά του.

5. *Defter 309*, φ. 20^ν. Και στην περίπτωση του Μαρτιρός ισχύουν τα αναγραφόμενα στην προηγούμενη υποσημείωση.

οφειλές:	41,707 γρ.	
οφειλές, οι οποίες εμφανίστηκαν αργότερα:	339 γρ.	
αξία κτημάτων:	61.200 γρ.	
αξία βαμβακιού:	2.490 γρ.	
Σύνολο:	69,383 γρ.	35 παρ.

Από τα στοιχεία που παραθέσαμε, συνάγεται ότι οι «επισήμως» προγραφέντες και «καταδικασθέντες» εις την εσχάτην των ποινών το 1821 Κύπριοι ανέρχονταν στους 96, εκ των οποίων οι 74 εκτελέσθηκαν, ενώ 22 κατόρθωσαν να διαφύγουν τον θάνατο, αφού με τον ένα ή τον άλλο τρόπο διραπέτευσαν από την Κύπρο¹. Ανάμεσα στους τελευταίους υπάρχουν και άτομα, για τα οποία στη βιβλιογραφία επικρατεί η πάγια θέση ότι είχαν δολοφονηθεί. Εκτός τούτου, όπως υπογραμμίζεται και στις υποσημειώσεις της μελέτης αυτής, η βιβλιογραφία αγνοούσε και αρκετά ονόματα που αναγράφονται στο οθωμανικό κατάστιχο, από το οποίο αντλήσαμε τα στοιχεία μας.

Μέχρι τώρα ελάχιστες από τις εργασίες που αφορούν στο συγκεκριμένο θέμα μας έδιναν τη δυνατότητα να καταφύγουμε σε έλεγχο των πρωτογενών πηγών, ενώ πολλές από τις πληροφορίες μας προέρχονταν από μαρτυρίες της προφορικής παράδοσης ή της έμμετρης εξιστόρησης των γεγονότων από λαϊκούς ποιητές και δημώδη άσματα².

1. Στην ανακοίνωσή μας αυτή δεν θα επεκταθούμε στις ξεχωριστές σουλτανικές διαταγές, οι οποίες είχαν εκδοθεί για τη δήμευση και τη δημοπράτηση των περιουσιών ενός εκάστου των προγραφέντων· τον τρόπο καταγραφής των περιουσιών τους και τη σύνταξη σχετικών αναλυτικών και συνοπτικών καταστίχων· τον διορισμό των προσώπων και τη διαδικασία της δημοπρασίας, τον προορισμό των εισπραχθέντων ποσών, καθώς και των οργάνων για τη διακίνησή τους· τον διακανονισμό των χρεών, τα οποία δια δανείου οι περισσότεροι προγραφέντες όφειλαν στους διάφορους προξένους κ.λ.π. Δεν θα σχολιάσουμε, επίσης, αλλά και ούτε θα συγκρίνουμε τα ποσοτικά μεγέθη της περιουσίας των προγραφέντων, που, ασφαλώς είναι δείκτες της οικονομικής και κοινωνικής διαστρωμάτωσης των ραγιάδων κατά τη συγκεκριμένη περίοδο. Αρκούμαστε μόνον στα δεδομένα που παραθέσαμε, όπως άλλωστε και ο τίτλος της ανακοίνωσης περιορίζει, με την πρόθεση μελλοντικώς να διαπραγματευτούμε τα προαναφερθέντα θέματα σε ειδική μελέτη.

2. Όσον αφορά δε στο είδος των πηγών αυτών, συμφωνούμε πλήρως με τον Θεόδωρο Παπαδόπουλλο, («Τὸ Ἄσμα τῶν Ἀρχιερέων», *ό.π.*, σ. 15), ο οποίος χαρακτηριστικώς υπογραμμίζει ότι «ἡ ἀπομάκρυνσις, τοπικὴ ἢ χρονικὴ, τῆς προφορικῆς δημῶδου παραδόσεως, ἀπὸ τῆς γραπτῆς ἀποκρυσταλλωθείσης τοιαύτης, δύναται μὲν νὰ συνεπάγῃται ἐμπλουτισμὸν τῆς παραδόσεως, ἀλλὰ καὶ ἀλλοίωσιν καὶ παραφθορὰν ταύτης».

Το θέμα, επομένως, χρήζει περαιτέρω έρευνας και προσαγωγής νέων αρχειακών τεκμηρίων, τα οποία ευχόμαστε να δουν το φως της δημοσιότητας συντόμως. Έως τότε, και για σκοπούς σύγκρισης, θα σημειώσουμε εδώ τρεις κατάλογους των προγραφέντων σύμφωνα με:

α) Το βιβλίο του του Γ. Ι. Κηπιάδου «*Άπομνημονεύματα τῶν κατὰ τὸ 1821 ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ τραγικῶν σκηνῶν*» και το «*Πανηγυρικὸν Λεύκωμα*».

β) Την εκτενή μελέτη του Χαρ. Παπαδοπούλου «*Ἡ ἐκατόμβη τῆς 9ης Ἰουλίου 1821*».

γ) Το οθωμανικό κατάστιχο *Defter 309*, που φυλάσσεται στα Αρχεία της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Σόφιας.

Ο κατάλογος των προγραφέντων σύμφωνα με τα
«*Απομνημονεύματα τῶν κατὰ τὸ 1821 ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ τραγικῶν
σκηνῶν*» του Γ. Ι. Κηπιάδη και το «*Πανηγυρικὸν Λεύκωμα*»

Εκτελεσθέντες:

Κυπριανός, Αρχιεπίσκοπος Κύπρου

Γεώργιος Μασούρας, από τη Λεμεσό, Καππί-Κεχαγιά

Χρυσάνθος, Μητροπολίτης Πάφου

Μελέτιος, Μητροπολίτης Κιτίου

Λαυρέντιος, Μητροπολίτης Κυρηνείας

Μελέτιος, Αρχιδιάκονος του Αρχιεπισκόπου

Δημήτριος, βοσκός από τον Άγιον Ιωάννη Μαλούντας

Ιωσήφ, Ηγούμενος της ευαγούς και Βασιλικής Μονής Κύκκου

Δοσίθεος, Οικονόμος του εν Ομόδω ιερού Μοναστηρίου του Σταυρού

: , Αρχιμανδρίτης και Ηγούμενος του Ιεροσολυμιτικού Μοναστηρίου
Χρυσοστόμου

: , εν Κύπρω αντιπρόσωπος Κληρικός του Σινά Όρους

: , εν Κύπρω αντιπρόσωπος Κληρικός του Σινά Όρους

Λαυρέντιος, ιερομόναχος της εν Λευκωσία Εκκλησίας Φανερωμένης

Χριστόδουλος Κουρτελλαρίδης, δημογέρων του Κριτηρίου Λευκωσίας

Πέτρος Οικονομίδης, δημογέρων του Σεραγίου

Γιαννάκης Αντωνόπουλος, δημογέρων του Σεραγίου

Μιχαήλ Γλυκός, από τη Λευκωσία

Χατζή Νικόλαος Ζωγράφος, Σαντζάκ-Βέης της Λευκωσίας

Χατζή Νικόλαος, αδελφός του δραγομάνου Χατζηγεωργάκι

Σ. Συμεώπουλος, από τη Λευκωσία

Χατζή Νικόλαος Πετσοπούλης, από τη Λευκωσία

Χατζή Γιαννάκης Πασπαλλίδης, από τη Λευκωσία

Χατζή Γιαννάκης Γεμενιτζής, από τη Λευκωσία

Χατζή Ανδρέας Γιαπανής, από τη Λευκωσία

Ζαχαρίας Κολλιός, από τη Λευκωσία

Γεώργιος Κουρτελλάς, από τη Λευκωσία

Χατζή Πετρής Βοσκός, από τη Φλάσου Σολέας

Σ. Σολωμής, προύχων της Κωμοπόλεως Μόρφου

Χατζή Κυριάκος Σολωμή, προύχων Σολέας, αδελφός του προηγούμενου

Χριστόφορος, Ιεροδιάκονος Μόρφου

Χατζή Σάββας, ανεψιός του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού

Χατζή Ηλιάσης Συμεού, από τη Λάρνακα

Συμεών Ηλιάση, από τη Λάρνακα

Παυλής Χάρτας, από τη Λάρνακα
 Χατζάντζουλος Παταρού, από τη Λάρνακα
 Νικόλαος Τσιγκίνης, από τη Λάρνακα
 Νικόλαος Φράγκου, δημογέρων Λάρνακος
 Πιεράκης Δημητρίου, από τη Λάρνακα
 Χριστόφορος Αραπούδης, από τη Λεμεσό (Λεμησός)
 Ανδρέας Δαβίδ, δημογέρων Λεμεσού και αδελφός του Γεωργίου Μασούρα
 Γιονούζης, ψάλτης της εν Λεμησώ Ιεράς Εκκλησίας Αγίας Νάπας
 ; , έτερος τις ανεψιός του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού
 Παπά Μάρκος, εκ του προαστίου Λευκωσίας Αγίου Δομετίου
 Χριστούδης, γραμματεύς των Δημογερόντων του Κτήματος
 Χατζή Ζαχαριάς, γραμματεύς των Δημογερόντων της Χρυσοχούς
 Χατζή Ηλίας, εκ της κωμοπόλεως Λαπήθου
 Χατζή Παντελής Κουλουμπής, από τη Λάπηθο
 Γρηγόρης Χατζή Γρηγόρη, από τη Λάπηθο
 Χρυσάνθος Χατζή Κυπρή, έξαρχος, από τη Λάπηθο
 Νικόλας Άνεδρος, από τη Λάπηθο
 Χατζή Ηλίας, από τη Λάπηθο
 Χατζή Ηλίας, από τη Λάπηθο
 Ιγνάτιος, από τη Λάπηθο
 Χατζή Θεοδόσιος Μασούρας, από τη Λάπηθο
 Λοΐζος Στρατουράς, από τη Λάπηθο
 Χατζή Χριστοφής Κουτσούκος, από τη Λάπηθο
 Παπά Νικόλαος, εφημέριος Αγίου Θεοδώρου, από τη Λάπηθο
 Ιωάννης Λυμπουρής, από τη Λάπηθο
 Χατζή Λοΐζος, από τη Λάπηθο
 Χατζή Νικόλας Λαυρεντίου Πρωτοσυγγέλου, από τον Καραβά δημογέρων
 Λαπήθου
 Χατζή Ιωνάς, από την Κυθραία
 Χατζή Αττάλας, από την Κυθραία
 Πρωτοπάς Χριστόδουλος, από το Έξω Μετόχιον
 Παπά Ιωάννης, από τη Βώνη
 Χατζή Συμεών Γλυκύς

Διασωθέντες :

Χατζή Νικόλαος, από την Κρίτου Τέρα
 Χατζή Γεώργιος Χατζή Τομάζου, επωνομαζόμενος Καπλατσής, αδελφός
 του προηγουμένου
 Χατζή Μιχαήλ Αντωνίου, ο και Μαρίνου λεγόμενος

Οι Κύπριοι προγραφέντες το 1821 σύμφωνα με άγνωστη οθωμανική πηγή

Μάρκος Ανδρεάδης, υιός του καρατομηθέντος Ανδρέου Δαβίδ
Χριστόδουλος Σαρίπολος, από τη Λάρνακα
Ιωάννης Σαρίπολος, αδελφός του προηγουμένου
Χριστόδουλος Φραγκούδης
Κυπριανός, Αρχιδιάκονος του Μητροπολιτικού Θρόνου
Χατζή Παταρός, από τη Λάρνακα
Δαβίδ Ανδρεάδης, από τη Λεμεσό
Ονούφριος Ιασωνίδης, από τη Λεμεσό
Δημήτριος Σιβιτάνος, από τη Λεμεσό
Χατζή Ραφαήλ Τελεβάντος, από τη Λευκωσία
Χατζή Γιαννάκης, από τη Λευκωσία
Ιωαννίκιος, έξαρχος του Αρχιεπισκοπικού Θρόνου
Χατζή Λοΐζης Ευαγόρας, από τη Λάπηθο
Χατζή Πετράκης, από την Κυθρέα
Χατζή Πασχαλής, από την Κυθρέα
Γερμανός, Ηγούμενος Μαχαιρά

Ο κατάλογος των προγραφέντων σύμφωνα με τη μελέτη του
Χαρ. Παπαδοπούλου «Ἡ ἐκατόμβη τῆς 9ης Ἰουλίου 1821»

Ἐκτελεσθέντες:

Χρῦσανθος, μητροπολίτης Πάφου
 Μελέτιος, μητροπολίτης Κιτίου
 Λαυρέντιος, μητροπολίτης Κυρηνείας
 Κυπριανός, αρχιεπίσκοπος Κύπρου
 Μελέτιος, αρχιδιάκονος του Αρχιεπισκόπου
 Γεώργιος Μασούρας (Γεώργιος μανσούρ Δαβίδ), καπουκεχαγιάς
 Δημήτριος, βοσκός από τον Ἅγιον Ιωάννη Μαλούντας
 Ιωσήφ, ηγούμενος της Ι. Μ. Κύκκου
 Δοσίθετος, οικονόμος της Μονῆς Σταυρού
 ; , ηγούμενος του αγιοταφίτικου μοναστηρίου Χρυσοστόμου
 Νεόφυτος Ζωγράφος, οικονόμος εκ Κρήτης, κληρικός του εν Κύπρω με-
 τοχίου του Σινά Ὄρους
 Κοσμάς, Ζακύνθιος, μοναχός του εν Κύπρω μετοχίου του Σινά Ὄρους
 Λαυρέντιος, ιερομόναχος του ναοῦ της Φανερωμένης
 Χριστόδουλος Κουρτελλαρίδης, δημογέρων του κριτηρίου Λευκωσίας
 Πέτρος Οικονομίδης, δημογέρων του σεραγίου
 Γιαννάκης Αντωνόπουλλος, δημογέρων του σεραγίου
 Μιχαήλ Γλυκός, πρῶτων Λευκωσίας
 Χατζή Νικόλαος Ζωγράφος, σαντζάκ-βέης Λευκωσίας
 Χατζή Νικόλαος, ἀδελφός του δραγομάνου Χατζηγεωργάκι Κορνέσιου
 Σόλων Σολομής, εκ Λευκωσίας
 Σ. Συμεόπουλος, εκ Λευκωσίας
 Χατζή Νικόλαος πετσοπούλης, εκ Λευκωσίας
 Χατζή Γιαννάκης Πασπαλίδης, εκ Λευκωσίας
 Χατζή Γιαννάκης γεμενιτζής, εκ Λευκωσίας
 Χατζή Ανδρέας Γιαπανής, εκ Λευκωσίας
 Ζαχαρίας Κολοιός, εκ Λευκωσίας
 Γεώργιος Κουρτελλάς, εκ Λευκωσίας
 Χατζή Πετρής, βοσκός, εκ Σολέας
 Σ. Σολωμής, πρῶτων Μόρφου
 Χατζή Κυριάκος Σολωμή, πρῶτων Σολέας
 Χριστόφορος, ιεροδιάκονος Μόρφου
 Χατζή Σάββας, ανεψιός (εξάδελφος κατ' ἄλλους) του αρχιεπισκόπου Κυ-
 πριανού
 Χατζή Ηλιάσης Συμεού, πρῶτων Λάρνακος

Συμεών Ηλιάσης, προύχων Λάρνακος
 Τζένιος Τζένιου, προύχων Λάρνακος
 Χατζιάντζουλος Παταρού, προύχων Λάρνακος
 Νικόλαος Τσιγκίνης, προύχων Λάρνακος
 Νικόλαος Φράγκου, δημογέρων Λάρνακος
 Πιεράκης Δημητρίου, προύχων Λάρνακος
 Παυλής Χάρτας, προύχων Λάρνακος
 Χριστόφορος Αραπούδης, προύχων Λεμεσού
 Ανδρέας Δαβίδ, δημογέρων Λεμεσού και αδελφός του Γεωργίου Μασούρα
 [Δημήτριος Τσιβιτάνος, πρόκριτος Λεμεσού]
 [Ονούφριος Γιασινόγλου, πρόκριτος Λεμεσού]
 Νικόλαος Φράγκος, εκ Λεμεσού
 Γιονούξης, ψάλτης της εκκλησίας της Αγίας Νάπας Λεμεσού
 : , έτερος ανεψιός του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού
 Παπά Μάρκος, εξ Αγίου Δομετίου
 Χριστούδια, γραμματέας της Δημογεροντίας Κτήματος
 Χατζή Ζαχαριάς, γραμματές της Δημογεροντίας Χρυσοχού
 Χατζή Ηλίας, εκ Λαπήθου
 Χατζή Παντελής Κουλουμπρής, εκ Λαπήθου
 Γρηγόρης Χατζή Γρηγόρη, εκ Λαπήθου
 Χρυσάνθος Χατζή Κυπρή, έξαρχος, εκ Λαπήθου
 Νικόλαος Άνεδρος, εκ Λαπήθου
 Ιγνάτιος, εκ Λαπήθου
 Χατζή Θεοδόσιος Μασούρης, εκ Λαπήθου
 Λοΐζος, στρατουράς, εκ Λαπήθου
 Χατζή Χριστοφής Κουτσούκος, εκ Λαπήθου
 Παπά Νικόλαος, εφημέριος Αγίου Θεοδώρου, εκ Λαπήθου
 Ιωάννης Λιμπουρής, εκ Λαπήθου
 Χατζή Λοΐζος, εκ Λαπήθου
 Χατζή Νικόλαος Λαυρεντίου Πρωτοσυγκέλου, δημογέρων Λαπήθου και
 Καραβά, εκ Καραβά
 Χατζή Ιωνάς, προύχων Κυθρέας
 Χατζή Αττάλας, προύχων Κυθρέας
 πρωτοπάς Χριστόδουλος, από το Έξω Μετόχι
 παπά Ιωάννης, από τη Βώνη
 Χατζή Συμεών Γλυκός, εκ Λευκωσίας
 Χατζή Χριστόδουλος, τσαγγάρης, εκ Πέτρας
 [Ιωακείμ, ηγούμενος Αγίου Νεοφύτου]
 Μουσκούδης Κατσίκκος, εκ Καραβά

Γιακουμής Φραγκούδης, εκ Καραβά
Θεοχάρης

Διασωθέντες:

Γερμανός, ηγούμενος Ι. Μ. Μαχαιρά
(Θεόφιλος, αρχιμανδρίτης αρχιεπισκοπής)
(Ιωαννίκιος, έξαρχος αρχιεπισκοπής)

Κυπριανός Παπά Σάββα, εκ Λάρνακος
(Ιωακείμ, ηγούμενος Αγίου Νεοφύτου)

Χατζή Νικόλαος Πεηζατές, εξ Ομόδους

Χατζή Πιερής Φουρκάττης, εκ Καραβά

Χατζή Λοϊζής Ευαγόρας, εκ Λαπήθου

Χατζή Παναγιώτης Ευαγόρας, εκ Λαπήθου, υιός του προαναφερθέντος
Λοϊζάκης, εκ Λευκωσίας

Χατζή Μιχαήλ Αντωνίου, ο και Μαρίνου λεγόμενος

Μάρκος Ανδρεάδης, υιός του Ανδρέου Δαβίδ

Παναγιωτάκης ο Λογιώτατος, εκ Φαρμακά

Χατζή Ζαχαρίας Αποστολίδης, εκ Κοιλανίου

Χατζή Νικόλαος Χατζή Τωμάζου, εκ Κρίτου Τέρας

Χατζή Γεώργιος Χατζή Τωμάζου, εκ Κρίτου Τέρας

Γεώργιος Φορολόγος, κοινώς Γιωργκάτζις, εκ Λετύμπου

Παπάγιωρκις, εκ Νέου Χωρίου Κυθρέας

Τσελεπής Χατζή Πετράκις Κυθέριος, εκ Κυθρέας

Χατζή Πασχαλής, εκ Κυθρέας

Σπυρίδων, χωρεπίσκοπος Τριμυθούντος

Χατζή Λοής, επιστάτης και επίτροπος της Αλινιωτίσης

Γιαννάκης μονόχειρ, πρώην κοτζάμπασης

Κωνσταντίνος Γεωργιάδης

Ο κατάλογος των προγραφέντων σύμφωνα με
το *Defter 309* της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Σόφιας

Εκτελεσθέντες:

Γιωργάκης Μανσούρας, kari-kehaya
Κυπριανός, αρχιεπίσκοπος Κύπρου
Χρυσανθος, επίσκοπος Πάφου
Μελέτιος, επίσκοπος Λάρνακας
Λαυρέντιος, επίσκοπος Κερύνειας
Ιωσήφ, ηγούμενος Κύκκου
Δοσίθεος, οικονόμος της Μονής Σταυρού του Ομόδους
Χατζή Σάββας, από τον Στρόβολο
Σολομών, προύχοντας
Πέτρος Οικονομίδης, προύχοντας
Γιαννάκης Αντωνοπούλου, προύχοντας
Χριστοδουλής Κουρτελλαρίδης, δημογέροντας του δικαστηρίου παπά Ιω-
άννης, από το χωριό Βώνη
Ονούφριος Ιασωνίδης, από τη Λεμεσό
: . αρχιμανδρίτης, από την Πάφο
: . οικονόμος της Μονής Πέτρα Μεναντίνα (= Αγίας Μελανδρούνας;)
Ανδρέας Δαβίδ, προύχοντας, από τη Λεμεσό
Μαρκαρτζής (Μαρκάρκης)
Ηλίας Συμεών, από τη Λάρνακα, εγκατεστημένος στη Λευκωσία
Χατζή Νικόλας Ζωγράφος
Χατζή Συμεών Γλυκός
Χατζή Γιάννης, γεμενιτζής, από τη Λευκωσία
Χατζή Ανδρέας, γελγοπώλης, από τη Λευκωσία
Συμεών Ηλίας, από τη Σκάλα Λάρνακας
Νικόλας Κουρτελλάρης, από τη Λάρνακα
Χριστούδιας, γραμματέας της Χρυσοχούς
Χατζή Νικόλας, αδελφός του θανατωθέντος δραγομάνου
Χατζή Έξαρχος, από τη Λάπηθο
Γιακουμής, ιερωμένος, από τη Βασίλεια
Οικονόμος, από τη Βασίλεια
Γεράσιμος, ιερωμένος, από τη (Μονή) Αυγασίδας
Σακελλάριος, ιερωμένος, από την Ευρύχου
Μαρκούδης, τέως γραμματέας
Χατζή Ιωνάς, από το Έξω Μετόχι
Χατζή Ατάλας, από την Κυθρέα

Νικόλας, ανειψιός του αρχιεπισκόπου Κυπριανού
 Χατζή Γιωρκής, από το Κολόσσι
 Χατζή Οικονόμος, από το Λευκόνοικο
 Χατζή Χριστόδουλος, υποδηματοποιός (τσαγγάρης), από την Πέτρα
 παπά Άνθιμος, από τη Δρούσεια
 Χατζή Γιαννάκης, από τη Σίμου
 Ο ιερέας του χωριού Τσάδα
 παπά Νικόλας, από την Ανώγυρα
 Ο ιερέας του χωριού Χούλου
 Ιερέας από τη Βώνη
 παπά Μάρκος από τον Άγιο Δομέτιο
 Χατζή Σάββας, από την Αμαργέτη
 Ο οικονόμος της εκκλησίας του Αγίου Σάββα (Λευκωσία)
 Χατζή Γιάννης, από την Τσάδα
 Νικόλας, βυρσοδέψης (πετσοπούλης), από τη Λευκωσία
 Χατζή Νικόλας, από τη Λάπηθο
 Χατζή Γιακουμής, από τη Λάπηθο
 Χατζή Ηλίας, από τη Λάπηθο
 Χατζή Γρηγόρης, από τη Λάπηθο
 Χατζή Παντελής, από τη Λάπηθο
 παπά Νικόλας, από τη Λάπηθο
 Καλαμπούρης, από τη Λάπηθο
 Χατζή Μοσκοβλής, από τον Καραβά
 Χατζή Χριστοδουλής, από τον Καραβά
 Χατζή Δημήτρης, από τα Μανδριά
 παπά Νικόλας, από την Τίμη
 Καραγιώργης, από την Τίμη
 Χατζή Κυριάκος, προύχοντας της Λεύκας
 Γιονούζης, γραμματέας της Λεμεσού
 Δημήτρης Τσιβιτανής, από τη Λεμεσό
 Ζουριάς, από το Βουνί
 Παυλής Χάρτας, από τη Λάρνακα
 Δημήτρης, από τη Λάρνακα
 Πρωτοπαπάς Χριστοδούλου
 Πιερράκης Δημητρίου, προύχοντας της Λάρνακας
 Χατζή Ζαχαριάς, γραμματέας της Πάφου
 Χατζή Λοϊζής, από το Κτήμα
 παπά Γεώργιος, από το Έξω μετόχι
 Χατζή Φώτος, από την Πάφο

Διασωθέντες:

Σαββής. ιερδιμόναχος

Ιωαννίκιος. έξαρχος. από τη Λευκωσία

Χατζή Λοής

Χατζή Ραφαήλ. Τελεβάντου

Γιωργάκης Οικονόμου

Χατζή Αντζουλος Παταρού

Γιαννάκης Σαρίπογλου

Νικόλας Φράγκου

Γιαννάκης Μονόχειρ (Τσολάκης)

Χριστοδουλής Απέϊτος

Χριστόδουλος Κτωρίδης. αδελφός του επισκόπου Λάρνακας

Βαγγέλης

Χατζή Λαβίθης

(Χατζηγιωργάκης. αδελφός του Χατζή Λαβίθη, από τη Λάρνακα)

Νικόλας Λαβίθη

Νικόλας Τσιγκίνη

Κυπριανός Παπασάββα

Χατζή Πετροάκης Οικονόμου

Καιτούρας

Μιχαήλ Χατζηγεωργάκι Κορνέσιου

Στυρίδων. χωρεπίσκοπος Τριμυθούντος

Χριστόδουλος. από την Κυθρέα

Μαρτιρός. Αρμένιος

(Χριστοφής Αοθένη. από τη Λάρνακα)

ABSTRACT

THE PROSCRIBED CYPRIOTS OF 1821 ACCORDING TO AN UNKNOWN OTTOMAN SOURCE

by
Ioannis P. Theocharides

In Cyprus historiography was established the conclusion that the proscribed and the executed Cypriots in the summer of 1821 were 486, a number which has never verified. The same maintains and G. Kipiadis, but according to his book, which is a source of reference for all the relevant studies, the number of proscribed Cypriots who are recorded is only 87, out of whom 68 were executed and 19 escaped.

In this same historiography there is no information or witness resulting of Ottoman sources. This study, relied on a bulky Ottoman defter which is kept in the Archives of the national Library of Sofia, comes to complete the specific absence of information.

According to the above Ottoman defter the proscribed Cypriots were 96 out of whom 74 were executed while the rest 22 escaped death.

The image displays several fragments of handwritten Ottoman Turkish text, likely from a defter (register) from 1821. The script is a cursive Ottoman hand. The fragments are arranged in several blocks: a large block at the top right, a block at the top left, a block in the middle right, a block in the middle left, a block at the bottom right, and a block at the bottom left. The text is dense and difficult to read due to the cursive style and the fragmented nature of the image.

Μέρος από το φ. 16^Γ του Defter 309

